

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA



RIJEČ

BROJ 1070

20. LISTOPADA 2023. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257



9 771451 425001

U čast banu i kićenom Srijemu



SADRŽAJ

5

Zukorlić i Žigmanov potpisali
izjavu o suradnji
**Usuglašeno djelovanje
i uzajamna podrška**



9

Izaslanstvo Hrvata iz Crne Gore
u posjetu Hrvatima u Srbiji
**Povezivanje
i poziv na suradnju**



12

Dr. sc. Marina Perić Kaselj,
ravnateljica Instituta za migracije
i narodnosti, Zagreb
**Razvijamo program
istraživanja hrvatske
nacionalne manjine**



16

Obljetnica početka izgradnje
crkve sv. Terezije Avilske
**Prije 250 godina
postavljen kamen
temeljac katedrale
Subotičke biskupije**



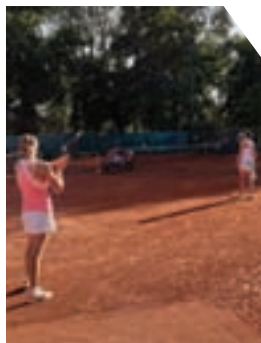
20

Kretanje cijena na tržištu
poljoprivrednih proizvoda
**Više geopolitički, a
manje ekonomski uzroci**



44

Prijateljski susret
TK Spartak – TK Vinkovci
Teniski most prijateljstva



OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika),
Branimir Kuntić, Dragan Muharem,
Marko Tucakov, Krunoslav Đaković,
Josip Dumendžić i Tomislav Vuković

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

• Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
• Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
• Zvonko Sarić
(novinar)
• Jelena Dulić Bako
(novinarka)
• Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

• Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

• Thomas Šujić (tehnički urednik)
• Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

• Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

• Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
• Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
• **KOMERCIJALISTICA:**
• Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

• **TELEFON:** ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

• **TEKUĆI RAČUN:** 325950060001449230

• **E-MAIL:** ured@hrvatskarijec.rs

• **WEB:** www.hrvatskarijec.rs

• **TISAK:** Rotografika d.o.o., Subotica

• List je upisan u Registar javnih glasila

• Agencije za privredne registre Republike Srbije

• pod registarskim brojem: NV000315

• COBISS SR-ID 109442828

• CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)



Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju



(Ne)vidljivi

Oko 1,3 milijuna stanovnika Srbije, prema službenim podacima iz Popisa stanovništva 2022. godine, čine nacionalne manjine. Ako se tih 1,3 milijuna prevede u postotke, više od 19 posto stanovnika Srbije čine nacionalne manjine. Od onih najbrojnijih Mađara, Bošnjaka i Roma, do onih čiji se broj mjeri tek s nekoliko tisuća. Prava tih 19 posto stanovnika Srbije značajna su ne samo zbog unutarnje politike već i zbog odnosa Srbije sa susjedima, pa i s Europskom unijom. Pripadnici mađarske, hrvatske i rumunjske nacionalne manjine imaju svoje matične države koje se graniče sa Srbijom i članice su Europske unije. Na položaj nekih nacionalnih manjina i dalje utjecaja imaju neriješeni problemi iz bliže i dalje prošlosti. Neke regije u kojima su neke manjine dominantne i dalje ostaju nerazvijene. I moglo bi se još mnogo toga pobrojati u šarolikom nacionalnom mozaiku Srbije. I moglo bi se to dobro iskoristiti u političkoj kampanji. Ali suštinski i kada se u kakvu promotivnu političku poruku ubace nacionalne manjine, ne ode se dalje od neke uopćene fraze za dnevno-političku uporabu, koje se poslije izbora brzo i zaborave.

Zavarati bi mogao i podatak da od više od 120 registriranih političkih stranaka više od polovine čine stranke nacionalnih manjina. Kažem zavarati, jer većina tih stranaka daleko je od istinske političke borbe za interese manjina zbog kojih su i osnovane. Neću ovdje izdvajati nijedan zanimljiv, da ne kažem nevjerojatan, primjer. Sve piše u Registru političkih stranaka.

Je li popis konačan? Možda i nije, jer spremaju nam se izbori.

I kada smo već stigli do izbora, koji još nisu raspisani, a koji se najavljuju za kraj godine, pitanje je zašto opet izvanredni izbori? Kome se i zašto žuri? Je li procjena da bi dulje čekanje moglo ići na ruku oporbi? Je li procjena da bi guranje u prvi plan jakih političkih i nacionalnih tema koje više odgovaraju vlasti nego oporbi moglo utjecati i na lokalne izbore?

Sondiranje biračkog tijela već je počelo. Od vrata do vrata. Kuc-kuc. Pa, tko otvori.

Z. V.

Prekogranični susret tenisača

U okviru obilježavanja jubilarne desetogodišnje prekogranične suradnje u subotu, 14. listopada, održan sporski je susret između subotičkog TK *Spartak* i vinkovačkog TK *Vinkovci*. Tim povodom tenisači iz Vinkovaca boravili su u Subotici dva dana, a u subotu su, među ostalim, posjetili i Hrvatski dom – Maticu, sjedište krovnih hrvatskih institucija.

Goste, među kojima su bili i subotički tenisači, u ime domaćina primili su ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u Vladi Srbije **Tomislav Žigmanov**, predsjednica Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji **Karolina Bašić** i ravnatelj NIU *Hrvatska riječ* **Ladislav Suknović**, koji su ih upoznali s aktivnostima, pravima i položajem hrvatske manjine u Srbiji, s radom HNV-a i *Hrvatske riječi* te skupa s njima obišli Maticu i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Zamjenik predsjednika TK *Vinkovci* **Petar Šimić**, koji je četiri godine bio predsjednik kluba, a sada je regionalni predsjednik Slavonije, Baranje i Srijema, te član Upravnog odbora Hrvatskog teniskog saveza, ovom je prigodom istaknuo kako su druženja subotičkih i vinkovačkih tenisača prije svega druženja prijatelja koji vole tenis, a dio sportskog rezultata im je ne u drugom, već u petom planu.

»TK *Spartak* mislim da je perjanica tenisa ne samo u Vojvodini, već i šire, a treba naglasiti i da je TK *Vinkovci* s devet vanjskih terena i četiri terena u sportskoj dvorani najveći teniski klub u Hrvatskoj«, rekao je Šimić.

Predsjednik TK-a *Spartak* **Milan Vučković**, navodeći kako teniska suradnja na razini Vinkovaca i Subotice traje točno deset godina, rekao je da se ona prije svega odvijala kao sportsko druženje, a ne natjecanje te kako se došlo do nivoa pravog, iskrenog prijateljstva.

»Mislim da je ovo jedna od dugovječnijih suradnji između Srbije i Hrvatske, koja traje i koja se produbljuje. Posljednji put kad smo bili u Vinkovcima osjećali smo se bolje nego kod kuće. Budući da ovi susreti traju već ovoliko, smatrao sam da s njima trebaju biti upoznati i HNV i gradonačelnik Subotice, a sve je to uvod u sljedeću godinu kada će Subotica biti Europski grad sporta, a Vukovarsko-srijemska županija je Europski region sporta«, naveo je Vučković.

Tomislav Žigmanov je ovom prigodom među ostalim izrazio zadovoljstvo razvojem suradnje između Hrvatske i Srbije, te rekao kako vodstvo zajednice potiče i suradnju između sportskih, kulturnih, privrednih i svih drugih subjekata kako bi se odnosi između dviju država normalizirali.

»Radujemo se suradnji u području sporta, ovakvim susretima između dvaju teniskih klubova i radujemo se što osjetite potrebu i interes da dođete i vidite što i na koji način ostvarujemo«, naveo je Žigmanov.

Na poziv TK *Spartak* ovo je prvi put da su u Subotici boravile tenisačice iz Vinkovaca, a svoje zadovoljstvo tim je povodom izrazila **Sandra Klajić** koja tenis igra 16 godina.

I. P. S.



Zukorlić i Žigmanov potpisali izjavu o suradnji

Usuglašeno djelovanje i uzajamna podrška

Predsjednik Stranke pravde i pomirenja **Usame Zukorlić** i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** potpisali su u Beogradu 18. listopada »izjavu o suradnji dvije nacionalno-manjinske stranke« radi »usuglašenog djelovanja« i »razvijanja uzajamne podrške« u pitanjima od zajedničkog interesa.



Izjavu prenosimo u cijelosti.

»Kao politički predstavnici bošnjačkog i hrvatskog naroda u Republici Srbiji, uz svijest o razlikama u društvenom položaju dviju nacionalnih zajednica, radi uspostavljanja usuglašenog djelovanja i razvijanja uzajamne podrške u pitanjima od zajedničkog interesa, koja se okupljaju u unaprjeđenju ukupnih društvenih prilika i razvoja dvaju naroda, objelodanjujemo zajedničku izjavu o suradnji Stranke pravde i pomirenja i Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini.

Republiku Srbiju razumijevamo kao državu utemeljenu na načelima demokracije, vladavine prava, pravednosti i lojalnosti njezinih građana.

Posebno želimo istaknuti i osvijestiti da jedan značajan broj njezinih građana čine pripadnici nevećinskog naroda, koji također žele s punim pravom ostvariti svoju ravnopravnost i jednakost.

Ona se ima postići kroz cjelovitu integraciju pripadnika svih zajednica u srbijansko društvo, uz očuvanje njihove nacionalne samobitnosti te uz poštovanje načela jednakih šansi i isključivanje načela diskriminacije.

Ukazujemo da ostvarenje spomenutoga pretpostavlja jednaku i ravnomjernu ekonomsku, infrastrukturnu i komunalnu razvijenost svih prostora, osobito onih na kojima žive pripadnici nevećinskog naroda.

Posebno je važno voditi računa o dosljednoj primjeni manjinskih prava u području obrazovanja, kulture, informiranja, službene uporabe jezika i pisma te razmjerne zastupljenosti pripadnika nacionalnih zajednica u tzv. javnom sektoru.

I kulture sjećanja koje se ostvaruju u Republici Srbiji moraju biti osjetljive i na nevine žrtve i stradanja Hrvata i Bošnjaka na teritoriju Republike Srbije, što treba pratiti razvoj njihovih komemorativnih praksi.

Naglašavamo kako će se navedeni ciljevi lakše ostvariti ako načela multietničnosti i multikulturalnosti budu trajno uračunavana u kreiranje i provođenje svih politika, politika koje moraju počivati na načelima etnokulturalne pravednosti.

Ističemo da bez aktivne političke participacije legitimnih predstavnika nacionalnih zajednica tako definirano djelovanje neće moći biti u cijelosti ostvareno, a demokracija u Srbiji imat će deficite ako u predstavničkim tijelima i izvršnim dijelovima vlasti ne budu zastupljeni i predstavnici političkih stranaka nacionalnih zajednica.



Radi ostvarivanja tako shvaćene i definirane – pravedne Srbije, odlučujemo se kao prvaci političkih organizacija dvaju manjinskih naroda – bošnjačkog i hrvatskog – na unaprjeđenje dosadašnje suradnje radi trajne koristi naših zajednica i za dobro države u kojoj živimo.

Za pravednu Srbiju! Srbija je dom svih njezinih građan-ki i građana!«

Praznik hrvatske zajednice i manifestacija *Srijemci Srijemu*

U čast banu i kićenom Srijemu

»Upravo su Hrvati u Srijemu još uvijek zajednica kojoj je potrebna naša najveća pomoć i koju moramo doista na poseban način ohrabrivati«, kazao je Milan Bošnjak iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske

Svečanim programom u novosadskoj Gimnaziji *Laza Kostić* u nedjelju, 15. listopada, obilježen je jedan od praznika hrvatske zajednice u Srbiji – Dan rođenja bana **Josipa Jelačića** te održana tradicionalna manifestacija *Srijemci Srijemu* koja okuplja hrvatske udruge iz tog dijela Vojvodine.

Program su zajednički organizirali Hrvatsko nacionalno vijeće, HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina, Fondacija *Cro-Fond* i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Stamenija budućnost

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** je u svojem pozdravnom govoru kazala kako su blagoslovi u hrvatskoj zajednici »u posljednje vrijeme silovito počeli teći«.

»Gradimo, snažimo se, rastemo, prepoznavamo se, primamo... Istina, blagodati nisu još doprli do svih dijelova našega bića, no ono što vodstvo hrvatske zajednice svim srcem želi i vjeruje jest da će se uskoro i Hrvatima u Srijemu povratiti stari sjaj. Uskoro ćemo svi osjetiti kako se isplatilo sve ove godine ne odustajati. Ipak, moramo biti svjesni jednoga: primiti možemo samo onoliko koliko je naša posudica duboka i spremna. Moramo biti svjesni da će rane 90-ih zacijeliti jedino ako budemo zagledani u budućnost i da su napor i znoj neraskidivi dio onih čijim se

plodovima divimo. Bez jasnih vizija, davanja sebe i aktivnog rada nijedna udruga nije održala svoje manifestacije i članstvo«, rekla je Vojnić.

Istaknula je i sve veću potporu matične Hrvatske koja, kako je naglasila, treba značiti i veću odgovornost u radu hrvatske zajednice.

»Središnji državni ured za Hrvate izvan Hrvatske obećao je ove godine i stipendije za studente koji ovdje studiraju. Nastavit će iz godine u godinu podržavati i naše kapitalne projekte. I Crkvu uza se imamo. Vizija HNV-a jeste kako svaki dio našega bića dobiva zrak. I ne samo zrak, nego kako sinkrono dišemo punim plućima. Vjerujemo da smo to konačno zaslužili, a neka ovi *Srijemci Srijemu*, uronjeni u Dan bana Josipa Jelačića budu novi simbol i nova etapa naše stamenije budućnosti. Ne posustajmo, ne odustajmo, a neka bude kako Bog daje i sreća junačka«, poručila je Vojnić.

Vrata novih mogućnosti

Savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Milan Bošnjak** istaknuo je kako su Hrvati u Srijemu zajednica kojoj je još uvijek potrebna najveća potpora.





»Uza svo poštovanje prema hrvatskim udrugama u drugim dijelovima Vojvodine koje imaju puno izazova u svome radu, koje se suočavaju s različitim poteškoćama i preprekama, upravo su Hrvati u Srijemu još uvijek zajednica kojoj je potrebna naša najveća pomoć i koju moramo doista na poseban način ohrabrivati i činiti sve da oni otvore vrata novih mogućnosti i da počnu kretati u nove razvojne projekte«, istaknuo je Bošnjak te izrazio uvjerenje da će već u sljedećoj godini biti prilike da se i u Srijemu realizira neki projekt od kapitalne važnosti.

Rekao je i kako su Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske u posebnom fokusu djeca i mladi, podsjetivši na osiguravanje upisa u posebnoj upisnoj kvoti, gdje gotovo trećinu ukupnih polaznika na hrvatskim visokim učilištima čine Hrvati iz Vojvodine. Isto tako, od ove godine Središnji državni ured će osigurati stipendije i mladima koji studiraju na visokim učilištima u Srbiji.

Poruke velikana

Ministar za ljudska i manjinska prava **Tomislav Žigmanov** poručio je kako je duh onih ljudi koje baštinimo u na-

šoj kuturi, poput Jelačića, živ ukoliko poruke njihovih djela možemo primjenjivati u našim životima.

»Prvo ćemo spomenuti ustrajnost, kojom se ban dičio usprkos velikim izazovima u svom ne dugom životu. Čovjek se mora ustrajno angažirati, raditi, posvetiti da bi ostvario velike ideje. Druga poruka jeste da je bio nepokolebljiv. Nema razloga za odustajanje! Ono što dolazi kod nas kao zapreka i što se prepoznaje kao otegotna okolnost, što se nameće kao poteškoća, ne bi nas smjelo onespokojavati niti nas dovoditi u situaciju da u životu svjedočimo malodušje i odustajanje. Spomenut ću još jednu važnu osobinu koja nas mora poticati da bana slijedimo, a to je da naše živote i u individualnom području i u javnom prostoru ostvarujemo uz primjenu moralnih i etičkih načela, napose da budemo privrženi vrijednosti poštenja, kako bi naša zalaganja za dobro hrvatske zajednice, za ono što pripada nama kao manjinskoj zajednici u Srbiji mogli ostvarivati na način da za posljedicu nema dodatne nesporazume i neslaganja – da svjedočimo da uspravni možemo realizirati sve ono što hoćemo tako da omilimo i drugima da budu skupa s nama«, naveo je Žigmanov.





U povodu najavljenih izvanrednih izbora 17. prosinca, on je ujedno pozvao sve »da budemo složni, da zbijemo redove, da na njih izađemo u što većem broju i da svoje povjerenje damo onima koji rade na artikulaciji političkog interesa hrvatske zajednice«.

Bogatstvo baštine

Manifestacija *Srijemci Srijemu* i ove je godine, kroz pjesme, plesove i tamburašku glazbu predstavila bogatu baštinu srijemskih Hrvata koje članovi udruga čuvaju. Nastupili su članovi HKD-a *Šid* iz Šida (folklorasi i orkestar), Društva hrvatske mladeži Zemuna (govor bana **Pe-**

tra Zrinjskog hrvatskim velikašima 1669. čitao je **Zoran Đorđević**), ZHZ-a *Ilija Okrugić* (zbor Odjek), Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina (tamburaška sekcija), HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina (zbor i klapa), HKC-a *Srijem – Hrvatski dom* iz Srijemske Mitrovice (folklorasi i tamburaši), HKPD-a *Tomislav* iz Golubinaca (tamburaški sastav *Ladan špricer*) i HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume (tamburaški orkestar). Večer je izvedbom pop hitova zatvorila članica *Jelačića* **Klaudija Klanac Pušković**. Scenu su krasile nošnje koje su izradili članovi Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina. Kao prateći program, priređena je i izložba »Živa baština: Nematerijalna kulturna baština Hrvata u Srbiji« nastala u produkciji ZKVH-a.

Ova velika manifestacija pokrenuta je 2013., tijekom korona epidemije nije održavana, a »obnovljena« je prošle godine u Šidu. Manifestacija ima za cilj da se rad ovih udruga prikaže široj javnosti, ali i da se njihovi članovi međusobno bolje upoznaju i osnaže suradnju. HNV ju je proglasio za manifestaciju od posebnog značaja za Hrvate u Srbiji. Ovogodišnji domaćin bio je petrovaradinski HKPD *Jelačić*.

D. B. P. / I. P. S.

Praznik obilježen i u Zaprešiću

Praznik hrvatske zajednice u Srbiji – Dan rođenja bana Josipa Jelačića obilježen je i u Hrvatskoj. Naime, članovi Zajednice protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, predvođeni predsjednikom **Ivom Martinovićem**, bili su u Zaprešiću te su zajedno sa zaprešićkim gradonačelnikom **Željkom Turkom** položili vijenac na banov grob.



Povezivanje i poziv na suradnju

Predstavници hrvatskih organizacija iz Crne Gore (Boke kotorske) posjetili su ovoga tjedna institucije Hrvata u Srbiji. Povod za dolazak bila je svečanost u Novom Sadu 15. listopada kojom je obilježen dan rođenja bana **Jelačića**, a u ponedjeljak, 16. (na dan njegova rođenja), posjet je nastavljen obilaskom Hrvatskog doma – Matice i institucija Hrvatskog nacionalnog vijeća, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU-a *Hrvatska riječ*.

Organizatori posjeta su Nevladina organizacija *Hrvatski libar*, a pokrovitelji su bili Forum žena Hrvatske građanske inicijative i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Organizatorica posjeta je članica Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore i HGI-ja **Dijana Milošević**, koja je i predsjednica NVO-e *Hrvatski libar* i voditeljica Amaterskog kazališta HNV-a Crne Gore.

Posjet Hrvatskom domu – Matici

Prigodom susreta s čelnicima hrvatskih institucija u Hrvatskom domu – Matici Dijana Milošević je rekla kako su tijekom boravka u Novom Sadu vidjeli da su po razini aktivnosti Hrvati u Crnoj Gori i Srbiji slični i da su došli s namjerom razvijati suradnju i zajedništvo i s Hrvatima u Srbiji.

»Do sada smo bili usmjereni prije svega na suradnju s institucijama u Hrvatskoj, jer nam je glavni cilj aktivnosti da se kulturna baština Hrvata u Crnoj Gori očuva, prenese na mlade i medijski prezentira, da pokažemo da nas ima«, rekla je Milošević.

Miro Franović, član HNV-a u Crnoj Gori, rekao je kako je Boka kotorska jedan od najljepših zaljeva u svijetu i da je u nejmju najveća koncentracija Hrvata.

»Nazvan je zaljevom hrvatskih svetaca, ali je Hrvata danas, na žalost, sve manje iz različitih razloga kao što

su iseljavanje i doseljavanje i neizjašnjavanje Hrvatima na popisu, a suočavamo se i s otimanjem i svojatanjem hrvatske kulturne baštine«, rekao je Franović.

Prema popisu iz 2011. Hrvata je bilo 6.021, što znači da ih je sada manje od 1 posto.

Slični problemi

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji **Jasna Vojnić** rekla je kako Hrvati u ove dvije zemlje imaju slične probleme, među kojim je i problem nedovoljnog financiranja od strane domicilnih država te da bez financiranja iz Hrvatske institucije ne bi mogle raditi profesionalno svoj posao i razvijati se.

Tijekom susreta prikazani su filmovi o izgradnji Hrvatskog doma – Matice i Hrvatima u Srbiji, a gosti su uručili darove iz naklade HNV-a Crne Gore – digitalnu zbirku pjesništva Boke kotorske, digitalne snimke kazališnih predstava te *Missale Romanum – Slavonico Idiomate* (Parčićev Misal) na glagoljici.

»Za nas, Hrvate u Boki kotorskoj, obilježavanje dana rođenja bana Jelačića izuzetno je važno i sada smo uspjeli doći na taj dan u Petrovaradin i Novi Sad. Željeli bismo i pozvali smo predstavnike Hrvata iz Srbije da za dan Hrvata u Crnoj Gori 13. siječnja uzvrate posjet i na taj način se nastavimo povezivati, kako s matičnom državom tako i međusobno. Tog datuma su moći svetog Tripuna donesene iz Carigrada u Kotor 809. godine. To je iznimno važan dan za Hrvate, jer su Hrvati iz Boke usko povezani i s Katoličkom crkvom i sa sv. Tripunom i Bokeljskom mornaricom. Odluku da to bude dan hrvatskog naroda je donijelo Hrvatsko nacionalno vijeće, te su tog dana istaknute hrvatske zastave i na općinama tivatskim i kotorskim«, rekla je Dijana Milošević.

J. D.



Manjinske politike po principu »kreni-stani«

Kada se radi o tome što su europske integracije donijele manjinskoj politici, opća ocjena je, navodi Teo Taraniš, da se posljednje tri-četiri godine o manjinskoj politici i položaju i problemima nacionalnih manjina mnogo manje govori nego li u prvim godinama kada je proces pregovora krenuo, i sudionici skupa su to nazvali »zatišje«

Pred svaku državu kandidatkinju za članstvo u Europskoj uniji tijekom procesa pregovora kao jedna od obaveza se postavljala i postavlja se i obaveza unaprjeđenja normativnog okvira i implementacije mjera koje trebaju unaprijediti sustav zaštite individualnih i kolektivnih prava pripadnika nacionalnih manjina.

Ova obaveza postavlja se i pred Srbiju od kada je započela 2014. godine proces pregovora za članstvo u EU i na tome se radi s promjenljivim intenzitetom i uspjehom. Tijekom skoro deset godina od početka pregovora donesen je 2016. godine Akcijski plan za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, a nakon isteka razdoblja njegovog provođenja koncem 2021. započet je proces izrade novog Akcijskog plana, za sada s neizvjesnim datumom završetka.

Izvan fokusa

Manjinske politike u sklopu europskih integracija, kao i akcijski plan za manjine bili su tema okruglog stola pod nazivom »Proces europskih integracija i politika prema manjinama« održanog 12. listopada u Beogradu. Cilj skupa bio je omogućiti sagledavanje i analizu dosadašnjih rezultata i efekata, odnosno problema i prepreka u provođenju politika usmjerenih na unaprjeđenje prava i položaja nacionalnih manjina u kontekstu aktualnog procesa europskih integracija, kaže **Teo Taraniš** iz Akademске inicijative *Forum 10*, koja je organizirala ovaj okrugli stol na kojem su sudjelovali predstavnici državnih institucija, nacionalnih vijeća nacionalnih manjina, organizacija civilnog društva i Misije OEES-a u Srbiji.

»Naša ideja je bila kao prvo razgovarati i napraviti na neki način rekapitulaciju o svemu što je obilježilo proteklo razdoblje, promjene i izmjene, dobre ili loše stvari u manjinskoj politici, a koje su bile povezane s procesom europskih integracija. Znamo da je Srbija započela ovaj proces još 2014., i mi smo sada na skoro deset godina kako traju pregovori pa nas je zanimalo što je sve donio

ovaj proces na polju manjinskih politika. U drugom dijelu smo razgovarali o procesu izrade i usvajanja novog akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina. Naime, stari akcijski plan, koji je donesen 2016. godine, bio je aktualan do 2020. nakon čega se pristupilo njegovoj analizi da se vidi što je bilo dobro, a što nije bilo dobro. Nakon analize, koja je urađena tijekom 2021., donesena je odluka da se radi novi akcijski plan i taj proces izrade novog akcijskog plana za manjine je započet 2021. i evo traje skoro nekih godinu i pol. Uočili smo jedan problem, a to je da je proces započet u prvoj polovici 2022. kada je aktivno rađeno, napravljen je nacrt novog dokumenta, ali od kolovoza 2022. proces doslovno stoji u mjestu. Ima tome više razloga, bili su parlamentarni izbori u međuvremenu, pa izbori za nacionalnomanjinska vijeća što je utjecalo na taj zastoj i mi smo htjeli vidjeti ovim okruglim stolom gdje smo došli, što nas još očekuje i kako da proces ubrzamo«, kaže Taraniš.

Kada se radi o tome što su europske integracije donijele manjinskoj politici, opća ocjena je, navodi Taraniš, da se posljednje tri-četiri godine o manjinskoj politici i položaju i problemima nacionalnih manjina mnogo manje govori negoli u prvim godinama, kada je proces pregovora krenuo, i sudionici skupa su to nazvali »zatišje«.

»Tema manjinskih politika se izgubila iz fokusa, više nije toliko aktualna, i na okruglom stolu se čulo i da se državne institucije, nadležno ministarstvo na neki način manje bavi tom problematikom nego ranije, ali i da su se nacionalna vijeća povukla, kao i organizacije civilnog društva, te nema toliko inicijativa kao u ranijem razdoblju. Različiti akteri su se povukli uvjetno rečeno i vrlo malo aktivnosti i pažnje se posvećuje nacionalnim manjinama. Drugi zaključak je bio da se u cijelom desetogodišnjem razdoblju pregovora politici prema manjinama pristupalo po principu kreni-stani. Donese se akcijski plan pa se zastane, pa se usvaja novi pa se stane, što nije dobro jer neki problemi koji postoje se ne rješavaju«, kaže Taraniš, te dodaje kako se u izvještajima Europske komisije



o napretku Srbije godinama evidentiraju slični problemi što je pokazatelj da se nedovoljno radi, jer se krene pa se stane.

Treći zaključak je bio da su politike prema manjinama, kao i mnoge druge, povezane s procesom europskih integracija i ovise o tome kako ide cijeli proces europskih integracija.

»Znamo da u posljednje četiri godine nismo formalno otvorili niti jedno poglavlje, nemamo napredak ni u procesu europskih integracija generalno pa ih onda nemamo ni

u manjinskoj politici, odnosno zaključak je da manjinska politika ovisi u velikoj mjeri od toga provodi li se općenito proces integracija i ima li napretka ili ne. Četvrti zaključak je stoga da možemo biti samo djelomično zadovoljni onime što je deset godina donijelo, jer je još mnogo pitanja za nacionalne manjine otvoreno, ima mnogo problema na terenu koji čekaju da se riješe o čemu govore nacionalna vijeća. S druge strane, u nekim područjima učinjen je neki napredak i sudionici su se složili da je najveći napredak postignut u obrazovanju dok u području kulture i informiranja i dalje postoje veliki problemi«, navodi Taraniš.

Pristup ne može biti unificiran

Govoreći na okruglom stolu međunarodni tajnik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Darko Baštovanović** kazao je kako moramo biti svjesni da svaka nacionalna zajednica ima svoje specifičnosti.

»Pristup ne može biti unificiran, jer ne samo da se razlikuju naši zahtjevi i potrebe, nego postoji čitav spektar razlika koje se očituju na sociološkoj, antropološkoj, pa čak i etnološkoj razini. Postoje nacionalne manjine koje svoje kapacitete grade još od razdoblja socijalizma i imaju solidan okvir za izgradnju svojih institucija. S druge strane, primjerice, hrvatska i bošnjačka zajednica tijekom 1990-ih bile su u potpunom institucionalnom vakuumu, izvan zakona, te su standardima usvojenim prije 20 godina dovedene u istu poziciju kao i tradicionalne nacionalne manjine, što je donijelo niz izazova. Uz nemogućnost praćenja koraka koje poduzimaju kolege iz tih zajednica, tu je i pitanje financijskih kapaciteta«, kazao je.

Baštovanović se zapitao i koliki je broj nacionalnih zajednica koje ne sudjeluju u procesu donošenja odluka:

»Ako se nalazite u poziciji da se svojom zajednicom možete baviti samo u okviru svojih (manjinskih) institucija, bez zastupljenosti na lokalnom, pokrajinskom ili republičkom novou jer ne postoji pravni institut koji će vam to osigurati, nalazite se u podređenoj poziciji. Također, ukoliko pojedine zajednice drže da su standardi iznadprosječni, ne mora značiti da su i ostale toga mišljenja«.

Akcijski plan

»Što se tiče akcijskog plana, najvažniji zaključak okruglog stola je da je prisutan zastoj jer se već više od godinu dana radna grupa ne sastaje, i premda je nacrt izrađen on još nije stigao na javnu raspravu niti do Vlade Srbije koja bi trebala usvojiti taj strategijski dokument. Drugi zaključak, ili ocjena je da je prvi nacrt koji je izrađen 2022. dosta dobar, čak je bilo komentara da je mnogo bolji nego onaj prvi iz 2016., s tim da su potrebne još neke izmjene i da se dodaci i sugestije od nacionalnomanjinskih vijeća usvoje i dokument unaprijedi. Bilo je različitih komentara kako da se nacrt poboljša, a glavne preporuke su se odnosile na financiranje izdavanja udžbenika i informiranje s obzirom na položaj lokalnih medija koji su imali obavezu informiranja na jezicima manjina, a koji su nakon procesa privatizacije ostavljeni bez sredstava za funkcioniranje«, navodi Taraniš.

Podsjetimo: u vrijeme izrade novog akcijskog plana od strane predsjednice Hrvatskog nacionalnog vijeća iznesene su brojne kritike. Taraniš kaže kako postoji još dosta stvari koje treba dopuniti, doraditi i da je vrlo važno da se čuje glas nacionalnomanjinskih vijeća i da ono što oni iznesu kao potrebe svojih manjinskih zajednica mora biti pažljivo razmotreno, kako ne bismo došli u situaciju da imamo odličan akcijski plan u tehničkom smislu, s odličnim pokazateljima, a da ono što su realne potrebe različitih manjina ostane izvan akcijskog plana.

J. D.

Dr. sc. Marina Perić Kaselj, ravnateljica Instituta za migracije i narodnosti, Zagreb

Razvijamo program istraživanja hrvatske nacionalne manjine

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Institut za migracije i narodnosti osnovan je 1984. godine, isprva pod nazivom Centar za istraživanje migracija i narodnosti, a današnji naziv nosi od 1987. godine. Nastao je spajanjem Centra za istraživanje migracija, nasljednika kontinuiranog istraživanja vanjskih migracija započetog 1967. u okviru Instituta za geografiju Sveučilišta u Zagrebu i Zavoda za migracije i narodnosti (koji postoji već od 1965.), s ciljem znanstvenog istraživanja vanjskih i unutarnjih migracija, hrvatskog iseljništva i manjina.

Početkom 2023. godine odlukom Upravnog vijeća IMIN-a i uz suglasnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja mijenja naziv u Institut za istraživanje migracija. Službeni naziv još je potrebno registrirati u Statutu i unutarnjim aktima što se očekuje u sljedećoj, 2024. godini. Ovaj Institut u svojoj misiji i strategiji ima i znanstvena istraživanja hrvatske manjine i jedan je od suorganizatora susreta hrvatske manjine i Hrvata izvan domovine u Novalji na Pagu koji su prvi puta održani ove godine. O sadašnjim aktivnostima, kao i planovima Instituta u budućnosti razgovarali smo s njegovom ravnateljicom, znanstvenom savjetnicom dr. sc. **Marinom Perić Kaselj**.

► **Predstavite nam Institut za migracije i narodnosti. Koliko danas ima uposlenih, kakva je organizacija, koja su glavna polja rada, istraživanja?**

Danas imamo 33 uposlenika, od toga 23 znanstvenika i u posljednje vrijeme bilježimo kontinuirani rast zapošljavanja znanstvenika. Iako dominiraju sociolozi, mi smo interdisciplinarni tim: demografi, geografi, povjesničari, politolozi, kroatolozi, kroatisti, etnolozi i kulturni antropolozi, informatolozi i komunikolozi. Među zaposlenima su i dvije znanstvenice potomkinje hrvatskih iseljenika iz Australije i Argentine, koje imaju vrijednost ne samo kao znanstvenice već kao naše transnacionalne kulturne posrednice. Ove godine smo zaposlili iz

kvote znanstvenika povratnika povjesničara znanstvenog savjetnika u trajnom izboru dr. sc. **Darka Gavrilovića**. Radio je kao profesor na Prirodno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Novom Sadu i kontinuirano je surađivao s hrvatskim ustanovama u Srbiji, što će nastaviti i dalje. Institut trenutačno u skladu s novim Zakonom o znanosti mijenja Statut i unutarnji ustroj. Do sada smo bili podijeljeni na dva znanstvena odsjeka: odsjek za migracijska i demografska istraživanja i odsjek za etnička istraživanja i nacionalne manjine. Nova podjela bit će na znanstvene odjele koji će uključivati dosadašnje programe istraživanja hrvatskog iseljništva, hrvatske nacionalne manjine, nacionalnih manjina u Hrvatskoj, Hrvata u BiH, kao i unutarnjih i međunarodnih migracija te globalnih procesa. Izvodimo nekoliko vrsta projekata: temeljni projekti IMIN-a, tržišni projekti, nacionalni i međunarodni kompetitivni projekti i sporazumni znanstveno-stručni projekti. Radi se o različitim demografskim, migracijskim istraživanjima, analizama i projekcijama strateški bitnim za Hrvatsku što je u temeljima postojanja IMIN-a kao javne znanstvene institucije specijalizirane za istraživanje svih vrsta migracija i kulturnih procesa (hrvatskog iseljništva, starih i novih manjina, Hrvatske kao imigracijske i emigracijske zemlje, pitanje azila, nezakonitih migracija, hrvatskih otoka, priobalja i kontinentalnih regija).

► **Institut je nakladnik znanstvenog časopisa *Migracijske i etničke teme*. O kakvom se časopisu radi?**

Znanstveni časopis *Migracijske i etničke teme* izlazi od 1985. godine (do 2000. pod nazivom *Migracijske teme: časopis za istraživanje migracija i narodnosti*). Od 2010. do 2020. izlazio je u tri broja godišnje, a od 2021. u dva. Znanstveni časopis *Migracijske i etničke teme* prvenstveno objavljuje znanstvene radove o migracijama, problematici vezanoj uz migracije i demografske promjene

Programi posvećeni hrvatskoj manjini bili su zastupljeni u IMINU, ali nedovoljno. Stoga je naš cilj imati znanstveni odjel koji će se baviti programom istraživanja hrvatske nacionalne manjine i temeljni program odjela je već koncipirani projekt »Mapiranje hrvatske nacionalne manjine« koji vodi prof. dr. sc. Vanda Babić Galić * Institut će se do 2030. godine nastaviti razvijati kao vodeće središte za istraživanje migracija, nacionalnih manjina, etničkih skupina, dijaspor-skih zajednica, te demografske strukture i demografskog razvoja u Hrvatskoj



te radove o različitim aspektima etničnosti i identiteta u međunarodnom, nacionalnom i međunacionalnom kontekstu. Prilozi donose teorijska dostignuća te empirijske analize i studije u širokom rasponu disciplinarnih pristupa. U časopisu se objavljuju u prvome redu znanstveni radovi, ali i drugi prilozi od znanstvenoga i stručnoga interesa: eseji, stručni radovi, osvrti, recenzije, prikazi i priopćenja o znanstvenim skupovima.

► **Kakva još izdanja imate – monografije, publikacije?**

IMIN, osim časopisa, izdaje i druge publikacije (preko 30 naslova): zbornike radova sa znanstvenih, znanstveno-stručnih konferencija, znanstvene knjige, monografije. Širokog su tematskog opusa koji je vezan uz osnovnu djelatnost Instituta. Naslovi su poput: Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država; Teorije migracija; Nove nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj i Hrvati kao nacionalna manjina u novonastalim državama raspadom SFRJ. Više o našoj nakladničkoj djelatnosti može se saznati na web stranici IMIN-a <https://www.imin.hr/knjige-studije-2>. IMIN ima i bogatu knjižničku građu. Knjižnica posjeduje oko 11.000 naslova, a imamo i repozitorij. Repozitorij Instituta za migracije i narodnosti digitalna je zbirka koja okuplja cjelovite radove/tekstove kojima su autori djelatnici Instituta. U repozitorij se pohranjavaju

članci u časopisima i zbornicima radova, knjige ili poglavlja u knjigama, ocjenski radovi, prezentacije, poster, izvještaji, istraživački podaci i ostale vrste sadržaja, članci objavljeni u IMIN-ovom znanstvenom časopisu *Migracijske i etničke teme*. Osim tih radova repozitorij sadržava i dio knjižnične građe Instituta, primjerice dio stare iseljeničke građe i iseljeničkog tiska. Novine *Hrvatska zastava* digitalizirane su u okviru Nacionalnog projekta »Hrvatska kulturna baština« 2011. Zbog lakšeg i bržeg pristupa građa u repozitoriju podijeljena je u šest velikih tematskih grupa, od kojih su prve tri podijeljene u podgrupe. Digitalizirana građa može se pretraživati prema autoru, naslovu, ključnim riječima i dr. Više na <https://repozitorij.imin.hr/>. Većina građe u repozitoriju u otvorenom je pristupu (besplatno i neograničeno javno dostupna).

► **S kime sve, kojim organizacijama, ustanovama IMIN surađuje?**

IMIN surađuje s brojnim ustanovama, od znanstvenih institucija u Hrvatskoj i inozemstvu do različitih udruga s kojima imamo zajedničke projekte i surađujemo na zajedničkoj pripremi skupova, okruglih stolova.

► **Kakva je suradnja s ustanovama iz Srbije?**

IMIN je 2018. godine sklopio Sporazum o znanstvenoj suradnji s Hrvatskim akademskim društvom Subotica, s Novinsko-izdavačkom ustanovom *Hrvatska riječ*, sa Za-



vodom za kulturu vojvođanskih Hrvata i ta suradnja se nastavlja i dalje. Dolaskom znanstvenika povratnika iz Srbije i stručnjacima iz Instituta koji se bave hrvatskom nacionalnom manjinom ta suradnja će se i dalje i jače intenzivirati.

► **A kakva je suradnja s manjinskim ustanovama u drugim susjednim državama?**

Osim spomenutih ustanova Hrvata iz Srbije, IMIN ima sporazum sa Savezom hrvatskih društava u Sloveniji. Ove godine sklopili smo sporazume o suradnji s hrvatskim ustanovama u Mađarskoj: Hrvatskom državnim samoupravom, Zbirkom sakralne umjetnosti Hrvata u Mađarskoj, izdavačkom i informativnom organizacijom *Croatica* i Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj. Suradnja će se, primarno, odnositi na suorganizaciju konferencija, radionica, tribina, okruglih stolova i skupova, sunakladništvo i zajedničku provedbu projekata. Suradnja će biti usmjerena i prema drugim hrvatskim manjinskim ustanovama,

► **Kakvi su planovi IMIN-a za budućnost?**

U skladu sa Strategijom IMIN-a Institut će se do 2030. godine nastaviti razvijati kao vodeće središte za istraživanje migracija, nacionalnih manjina, etničkih skupina, dijasporских zajednica, te demografske strukture i demografskog razvoja u Hrvatskoj. U skladu sa smjernicama iz Strategije razvoja Republike Hrvatske Institut će se pozicionirati kao glavno središte očuvanja iseljeničke kulturne baštine i digitaliziranih baza znanja i podataka koje bi trebale služiti i kao značajna podrška u procesima kreiranja javnih politika.

► **Ove godine prvi puta u Novalji na otoku Pagu je održan Susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine. Kako je došlo do ovog programa, što je njegov cilj i kako će izgledati i razvijati se u budućnosti?**

Institut za migracije i narodnosti, Grad Novalja i Hrvatska državna samouprava u Mađarskoj, pod pokroviteljstvom Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske i supokroviteljstvom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, organizirali su 1. Susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine u Novalji na otoku Pagu od 6. do 8. listopada 2023. godine. Na skupu se hrvatskoj javnosti znanstvenim i kulturnim programom predstavila hrvatska manjina iz Mađarske. Cilj ovog projekta bio je okupiti hrvatsku manjinu i hrvatsko iseljeništvo u matičnoj domovini te svake godine upoznati posebnost svake kako bismo se što bolje povezali i ojačali. Susret je dio projekta »Mapiranje hrvatske manjine u Europi« Instituta za migracije i narodnosti sa zadaćom očuvanja nacionalnog identiteta Hrvata koji su manjina u 12 zemalja u Europi. U okviru programa Susreta predstavljena je monografija *Kratka povijest Hrvata u Mađarskoj* istaknutog povjesničara i kroatista dr. sc. **Dinka Šokčevića** iz Instituta za povijest Mađarske akademije znanosti, a knjigu su, osim autora, predstavili ravnatelj Znanstvenog zavoda Hrvata u Mađarskoj prof. dr. sc. **Stjepan Blažetin** i ravnatelj Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar* prof. dr. sc. **Željko Holjevac**. Nakon svečanog otvorenja 1. Susreta hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine prikazana je

Marina Perić Kaselj je znanstvena savjetnica u Institutu za migracije i narodnosti. S diplomskim radom *Problem moći i pitanje organizacije* (mentor prof. dr. sc. **Rade Kalanj**) diplomirala je 1998. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, na Odsjeku za sociologiju. Nakon završenog Poslijediplomskog znanstvenog studija Komparativna politika na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, 2004. obranila je magistarski rad *Obrasci transformacije identiteta hrvatskih iseljenika u Čileu* (mentor prof. dr. sc. **Nenad Zakošek**), a doktorski rad *Komparativni prikaz transformacije identiteta hrvatskih iseljenika u Čileu i Argentini* (mentorica prof. dr. sc. **Jasna Čapo Žmegač**) obranila je 2010. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U Institutu za migracije i narodnosti zaposlena je od 1999. godine.

Od 2014. godine radi kao vanjska suradnica na Fakultetu hrvatskih studija, mentorica je na završnim, diplomskim i doktorskim radovima na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zadru, Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskom katoličkom sveučilištu.

Objavila je preko pedeset znanstvenih radova iz sociologije migracija, jednu znanstvenu i jednu stručnu knjigu, kao i niz stručnih radova i publikacija na temu hrvatskih migrantskih zajednica, etničkih odnosa i identiteta. Urednica je devet znanstveno-stručnih zbornika i pet znanstvenih knjiga. Recenzentica je znanstvenih knjiga, zbornika radova, članaka u nekoliko domaćih i međunarodnih časopisa, kao i nekoliko i domaćih međunarodnih projekata. Izlagala je na preko sedamdeset domaćih i međunarodnih konferencija. Sudjelovala je u organiziranju mnogobrojnih međunarodnih i domaćih znanstvenih i stručnih simpozija, konferencija i okruglih stolova.

projekcija promotivnog filma o Hrvatima u Mađarskoj u produkciji neprofitnog poduzeća *Croatica*, posvećenog kulturnoj, informativnoj i nakladničkoj djelatnosti, a koje je utemeljila Hrvatska državna samouprava u Mađarskoj. Uslijedio je okrugli stol koji je moderirala savjetnica ministra vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske i znanstvena savjetnica u Institutu za migracije i narodnosti prof. dr. sc. **Vanda Babić Galić**. Na okruglom stolu ukratko su o aktualnim temama, izazovima

i perspektivama hrvatske manjine u Mađarskoj govorili prof. dr. sc. Stjepan Blažetin, **Ivan Guban**, dr. sc. **Milan Bošnjak**, dr. sc. **Andrija Handler**, ravnatelj Zbirke sakralne umjetnosti Hrvata u Mađarskoj; prof. dr. sc. Željko Holjevac, **Drago Horvat**, dr. sc. **Mladen Andrić**, dr. **Atila Kos**, predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj i počasni konzul Hrvatske u Velikoj Kaniži **Joso Ostrogonac**, glavna urednica *Hrvatskoga glasnika* **Branka Pavić Blažetin**, glasnogovornik Hrvata u mađarskom parlamentu **Jozo Solga**, ravnateljica *Croatice* **Timea Šakan-Škrlić** i znanstveni suradnik u Institutu za migracije i narodnosti dr. sc. **Marinko Vuković**. U nastavku programa na glavnom gradskom trgu predstavljeni su gastro okusi Hrvata iz Mađarske uz kulturno-umjetnički program. Prvi Susret hrvatske nacionalne manjine i Hrvata izvan domovine zaključen je svetom misom za Domovinu u pratnji tamburaša, u crkvi sv. Katarine. S obzirom na dobre reakcije Hrvata izvan Hrvatske i u Hrvatskoj krenuli smo s pripremama sljedećeg Susreta. Na ovogodišnjem skupu najavljeno je da će to biti Susret na kojem će se predstaviti hrvatska manjina iz Crne Gore.

► Koji su najvažniji aktualni projekti i programi IMIN-a u tijeku?

U tijeku je nekoliko projekata IMIN-a: znanstveni međunarodni bilateralni projekt sa Slovenijom (Institut za narodnostna vprašanja pod nazivom »Etničke manjine u slovensko-hrvatskom pograničnom prostoru«, potom sporazumni međuinstitucijski projekt sa Sveučilištem u Mostaru pod nazivom »Kulturno-politička povijest Hrvata u BiH«, sporazumni s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje pod nazivom »Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika«; projekt koji financira Središnji državni ured, a IMIN izvodi u partnerstvu sa Sveučilištem *Sjever* i Hrvatskom gospodarskom komorom pod nazivom »Mjere za useljavanje, zapošljavanje i integraciju hrvatskih potomaka iz Južne Amerike«; projekt Mreža 2050 – Demografija, od izazova do odgovora čiji je nositelj Hrvatski svjetski savez mladih, a financiran je iz sredstava europskog socijalnog fonda i mnogi drugi.

► Kakvo mjesto imaju u tome programi i projekti posvećeni hrvatskoj manjini? Ima li dovoljno znanstvenih projekata o hrvatskoj manjini u susjednim državama?

Programi posvećeni hrvatskoj manjini bili su zastupljeni u IMIN-u, ali nedovoljno. Stoga je naš cilj imati znanstveni odjel koji će se baviti programom istraživanja hrvatske nacionalne manjine i temeljni program odjela je već koncipirani projekt »Mapiranje hrvatske nacionalne manjine« koji uz odjel vodi prof. dr. sc. Vanda Babić Galić. Ove godine, nakon trideset godina rada na Sveučilištu u Zadru prešla je u IMIN. Njen znanstveni interes je hrvatska nacionalna manjina, poglavito Hrvati u Crnoj Gori. U svrhu intenziviranja i jačanja suradnje s hrvatskom nacionalnom manjinom IMIN će uspostaviti sustav vanjskih suradnika na istraživačkim projektima, a rezultate učiniti dostupnim i široj javnosti kao i za implementaciju istih u kreiranju javnih politika.



Obljetnica početka izgradnje crkve sv. Terezije Avilske

Prije 250 godina postavljen kamen temeljac katedrale Subotičke biskupije

»Sigurno nas sve danas tišti stanje ove naše stolne bazilike. Nerijetko nas obuzima tuga, pitamo se kada će ona zasjati u svojoj punini. Nesporo je da će to biti jedan od najvećih zahvata naše biskupije«, rekao je novoimenovani biskup Subotičke biskupije mons. Ferenc Fazekas

Prije 250 godina postavljen je kamen temeljac crkve sv. Terezije Avilske u Subotici koja je ujedno i katedrala Subotičke biskupije. Prvobitni, više puta mijenjani plan crkve načinio je **Franz Kaufmann** iz Pešte. Crkva se počela graditi 1773., a završena je za šest godina.

Katedrala, ili kako je Subotičani vole nazivati »Velika crkva«, obnovljena je 1973., a godinu dana kasnije blaženi **Papa VI.** odlikovao ju je naslovom manje bazilike. U vrijeme izgradnje crkve u Subotici je bilo 11.600 katolika koji su bili Hrvati, Mađari, Nijemci i Slovaci, a pripadali su jedinoj gradskoj župi, koju su vodili franjevci.

Danas prema procjeni katedralnog župnika mons. **Stjepana Beretića** na području župe ima oko 6500 katolika. Mise se služe na hrvatskom i mađarskom jeziku.

Dvostruka obljetnica

Misom zahvalnicom u subotu, 14. listopada, obilježena je obljetnica od početka izgradnje crkve. Misu je pred-

vodio novoimenovani biskup Subotičke biskupije mons. **Ferenc Fazekas** uz koncelebraciju župnika mons. Stjepana Beretića i brojne druge svećenike biskupije.

»Danas obilježavamo dvostruku obljetnicu naše subotičke stolne bazilike. Na današnji dan prije 50 godina naš nekadašnji biskup **Matiša Zvekanović** je posvetio ovu našu katedralu. Prije 250 godina počela je izgradnja ove crkve posvećene sv. Tereziji Avilskoj. Sve to nas ispunjava zahvalnošću dragome Bogu, a ujedno se sjećamo svih onih koji su svoje znanje, umijeće i rad uložili u izgradnju ove naše stolne bazilike«, rekao je novoimenovani biskup i dodao kako je neriješena pukotina na čelu crkve problem koji ih tišti te da će njezino rješavanje biti jedan od najvećih zahvata biskupije.

»Sigurno nas sve danas tišti stanje ove naše stolne bazilike. Nerijetko nas obuzima tuga, pitamo se kada će ona zasjati u svojoj punini. Nesporo je da će to biti jedan od najvećih zahvata naše biskupije. Nesumnjivo je, moramo se svi truditi oko svega toga. Znamo da već ima



nekih pokušaja ali nažalost još ne vidimo kraj. Svakako, trebat će nam pomoć, ona novčana kao i stručnost svih onih koji se bave graditeljstvom», rekao je mons. Fazekas.

Svih 14 župnika

Uoči obljetnice u petak, 13. listopada, je u Mađarskom kulturnom centru *Népkör* katedralni župnik održao predavanje o povijesti ove župe i svih njezinih dosadašnjih župnika. Istaknuo je mons. Beretić kako je prema povijesnim dokumentima subotička katolička župa stara 526 godina te da se najstariji poznati subotički župnik zvao **Luka**. Izvor je to iz 1497. godine, rekao je. Kako je mons. Beretić kazao, nisu poznata sva imena svećenika koji su djelovali kroz povijest u Subotici. Govoreći o župnicima crkve sv. Terezije Avilske, rekao je kako ih je do sada bilo 14 (ubrajajući i njega) te da su župu najduže vodili **Lajčo Budanović** i on, mons. Stjepan Beretić koji je katedralni župnik već 38 godina.

Nakon osnivanja, ova župa povjerena je na upravu dr. **Stipanu Raniću** kao prvom svjetovnom svećeniku. Za župnu crkvu mu je poslužila drvenim trijemom proširena zavjetna kapela sv. Roka u središtu Subotice, kazao je mons. Beretić. Nakon dr. Ranića župom su upravljali **Ivan Lukić, Pavao Sučić** od Pačira, **Ante Šarčević, Béla Czorda, Ferenc Szép, Ivan Probojčević, Matija Mamužić, Veco Mamužić**, bajsai **Vojnich Dezső, Lajčo Budanović, Matija Zvekanović, Franjo Vujković** i od 1985. Stjepan Beretić.

Izložba u Népköru

Iste večeri restauratorica **Zsuzsanna Korhec Papp** govorila je o monografiji *Schöff* koju je Gradski muzej Subotice izdao ove godine i umjetničkim slikama **Josefa Schöffa** koje od početka XIX. stoljeća krase crkvu sv. Terezije Avilske. Istakla je ona kako je subotička katedrala mjesto s najbogatijim opusom Schöffovih djela.

»Krštenje Isusa naslikano 1802. godine je prva Schöffova slika u katedrali, a druga – slika Svetog Trojstva je iste godine naručena za drugi sporedni oltar. Glavna oltarska slika Gospe naslikana je 1804. i to mu je možda i najljepše djelo«, rekla je Korhec Papp.

»Biskup **Ivan Antunović** naručio je 1807. sliku sv. Nepomuka, a posljednji oltar naslikao je 1820. sv. Andriju i to su platili **Vojničevi**. Po narudžbi svećenika **Ivana Šarčevića** izradio je sliku sv. Antuna Padovanskog i to je najnovija njegova slika u katedrali«, kazala je Korhec Papp.

Prema riječima restauratorice, zahvaljujući monografiji *Schöff* identificirano je više od 60 umjetničkih dje-

la na teritoriju mađarske kraljevine koja su izradili Josef Schöff, njegov sin i unuk. Schöffovi su porijeklom iz sjeverne Njemačke, a umjetničku radionicu imali su u Pešti.

Povodom obljetnice priređena je i izložba liturgijskih predmeta koje posjeduje župa sv. Terezije Avilske. Izložba je bila postavljena u *Népköru* tri dana.



»Izložene su slike oltara iz katedrale da se vidi kako su izgledali prije obnove crkve 1973. Izložili smo i naše najljepše misnice, stare i važne knjige koje imamo, crkveno posuđe među kojima su i jako lijepi kaleži. Izloženi su i fantastični kompleti za svečanu biskupsku misu. To znači šest plašteva, četiri dalmatike i misnica. Ti kompleti su djelo subotičkih cura. Biskup Zvekanović je imao jedan djevojački krug koji se bavio ručnim radom i to su Subotičanke napravile u zgradi današnje biskupije«, rekao je mons. Beretić i dodao kako se svi izloženi predmeti i koriste.

U nedjelju, 15. listopada, na blagdan sv. Terezije Avilske proslavljeno je i proštenje župe. Katedralni zbor *Albe Vidaković* upotunio je program obljetnice sva tri dana proslave.

J. D. B.

Obmana stoljeća

Naša priča počinje točno prije 139 godina, 1884., kada je inženjer **Mihály Könyves Tóth** izradio po porudžbini Gradskog magistrata regulacijski plan grada, plan kanalizacije, izvršio mjerenje visinskih točaka i izradio trigonometrijski plan te nacrtao prvu kartu grada. U to doba pruga Beograd – Budimpešta je bila praktično istočna granica gradskog teritorija, danas ova pruga poput neke rijeke dijeli grad na dva dijela. Könyves Tóth je utvrdio da se zbog konfiguracije terena sve atmosferske vode ulijevaju u Paličko jezero što je i naglasio kada je projektirao kanalizaciju grada. Predlagao je stoga tzv. separativni kanalizacijski sustav što znači jedan sustav za odvod atmosferskih voda i jedan sustav za odvod otpadnih voda iz kuća.



Karta paličkog parka godine 1888.

Napomenuo je da otpadne vode treba pročistiti u velikim taložnim bazenima i tako pročišćenu vodu upuštati u Paličko jezero. Atmosferska kanalizacija nije izgrađena, gradski oci su je smatrali preskupom; iz istog razloga nisu urađeni ni taložni bazeni za pročišćavanje otpadnih voda. Krajem stoljeća već su se javljali prvi znaci upozorenja, jer tamo gdje se ulijevala nepročišćena kanalizacijska voda, voda jezera je promijenila originalnu boju (braonkastu) i počeo je proces zamočvarenja i kvarenja ljekovitih svojstava. Paradoksalno je da je baš na osnovu ljekovitih svojstava vode i mulja 17. studenog 1899. Ministarstvo unutarnjih djela proglasilo kupalište Palić ljekovitom banjom na osnovu podnesenih dokaza: »U skladu sa zdravstvenim potrebama i zahtjevima za komfor, kupalište ima jedno toplo kupatilo, dva kupatila na otvorenom (muško i žensko) i jednu zgradu zavoda s kupatilima koja odgovaraju zahtjevima vremena, tri zdrave stambene zgrade u posjedu sl. kr. grada Subotice, park i prostranu gusto zasađenu šumu i oko sto ljetnikovaca u privatnom vlasništvu«. Ovo stanje lijepo se vidi na karti gradskog inženjera **Pála Karvazyja** nacrtanoj 1888. godine. Nakon dobijanja službenog statusa ljekovitih toplica, Gradski magistrat počinje preuzimati ozbiljne korake za dalju izgradnju i 1905. su raspisali opći javni arhitektonski natječaj na nivou države za rješenje izgradnje i rekonstrukcije toplice Palić. Nakon godinu dana pristiglo je 23

rada, prvu nagradu osvojili su braća **László i József Vágó**, poznati arhitekti. Tada su izgrađeni Velika terasa, Ženski štrand, Vodotoranj, svečani ulaz itd. Svečano otvorenje rekonstruiranih toplica Palić bilo je 15. rujna 1912. godine po projektima drugonagrađenih na natječaju (duo **Jakab i Komor**). Od ideje do realizacije trebalo je šest godina, sve na trošak grada (pročistač otpadnih voda je zaboravljen).

»Pothvat stoljeća«

Poslije Drugog svjetskog rata započelo je izvjesno ulaganje u toplice Palić (ZOO vrt, Ljetna pozornica, Vikend naselje), a istodobno je srušen najstariji hotel *Trščara*, banjski kompleks: hladno, blatno i parno kupatilo. Kada je pronađena termalna voda, započeta je izgradnja termalno-bazenskog kompleksa s pokrivenim plivačkim bazenom na Muškom štrandu. Izgradnja je bila skromna, urađen je samo jedan manji nepokriveni bazen s termalnom vodom.

Inače, prva ekološka katastrofa u Jugoslaviji dogodila se upravo kod nas 1972. godine, voda i ribe Paličkog jezera nisu više mogli izdržati nekontrolirano ulijevanje nepročišćenih otpadnih voda ne samo stanovnika nego i tvornica: umjetnog gnojiva *Zorke*, tvornice kože, mesne industrije 29. novembar, da spomenem samo najveće zagađivače. Te godine je počeo »pothvat stoljeća« kako su mediji nazvali akciju čišćenja mulja i sanacije vode jezera. Ova akcija je trajala šest godina, a turistički život je zamro i zbog ukidanja tramvajskog prometa. Nakon sanacije, ljudi su zazirali od vode, mada je bila prozirna do 2 m dubine i imala originalnu svijetlobraon boju. Objekti izgrađeni početkom stoljeća su propali (Ženski štrand, Velika terasa, Vodotoranj,) njihova sanacija je trajala dugo, mnogo duže nego izgradnja.

»Obmana stoljeća«

Devedesetih godina prošlog stoljeća »dogodio se narod« koji je ukinuo jednopartijski sustav (mada uvijek ima jedna vladajuća partija). Višestranačka skupština općine Subotica 27. rujna 1994. godine donijela je odluku o osnivanju Javnog poduzeća *Palić-Ludaš* s glavnim zadatkom zaštite nepokretnih kulturnih dobara, među ostalima jezera Palić i Ludaš kao i povijesnih objekata zajedno s park šumom banje Palić. JP je posjedovao svoj rasadnik, staklenu baštu za proizvodnju cvijeća, svoje ribare. Misleći na budućnost 2005. od jedne konzalting firme naručen je »Projekt razvoja turističkog kompleksa Palić« u javnosti poznat kao »Master plan Palić«. Završni izvještaj nosi datum 29. studeni 2006. (u soc-realistična vremena poznat kao Dan Republike). Čini mi se da upravo tada počinje »obmana stoljeća« (nastavak slijedi).

Jadi starog sprintera

Je li moguće da je starija rodbina lokalnih arhitekata, urbanista, planera ili pak čelnika iz Gradske kuće sva bodra i čila do mjere da se kreće bez ikakvih problema, svladavajući na putu sve prepreke koje iskrсну pred njom? Je li moguće da nitko od njih ne koristi štap, kolica ili jednostavno nema nikakvih problema zbog kukova, reume ili išijasa dok hoda? Ili možda svatko od njih vozi automobil, motorbicikl, skuter ili električni bicikl prilikom obavljanja najraznovrsnijih poslova? Ili ih pak njihovi bližnji jednostavno voze, a možda i sami obavljaju poslove umjesto njih?

Ova pitanja logično se nameću svakome tko je u posljednjih nekoliko mjeseci makar jednom prelazio »pasarelu« na Segedinskoj cesti, a koja je zamišljena tako da spaja istočni sa zapadnim dijelom grada. »Lijevi susjed« na ovim stranicama mr. **Zsombor Szabó** ljetos je već dao svoj stručni sud o ovoj »pojavi«, ali i uloga pješaka ili biciklista kao »sudionika u prometu« daje čovjeku za pravo da se i on okuša u ovoj temi.

Tko je, dakle, makar i samo jednom prešao preko ovog uskug putića-mosta, kako se obično pasarele definira, već na prvom stepeniku uvidio je njenu sličnost s tavanskim ljestvama: uspon 70%, pa kako Bog da. Ako ste se, naivni, prevarili pa još uz sebe ponijeli i bicikl, to vam je gore nego da penjući se uz te iste tavanske ljestve na ramenima nosite džak žita na ramenima. I to onaj »čivutski«! Zaključci, jasno je to već nakon prvog stepenika, doslovce padaju na pamet, a jedan je osnovni: prije no što se odlučiš za prelazak »pasarele« nije zgorega obaviti zdravstveni pregled u kom će liječnik potvrditi da je stanje srca, pluća i tlaka »b. o.«. Drugim riječima, stubište za prijelaz na mjestu bivšeg podvožnjaka postavljeno je kao u oglasu za upoznavanje: za mlađe osobe u vrhunskoj tjelesnoj kondiciji koje vole šetnju i avanture. Za sve ostale – trebalo je to jasno naznačiti ispred obje strane stepeništa – prijelaz nije preporučljiv, odnosno preporučljiv je na vlastitu odgovornost. Upravo onako kako nije urađeno ni kod Majšanskog mosta koji na svojim starijim leđima već mjesecima sve teže podnosi prometni teret.

Ovim nemarom nadležnih tijela koja skrbe o prometu u gradu nanosena je zdravstveno-rekreacijska šteta velikom broju sugrađana s obje strane Subotice koji su u startu osuđeni da život privremeno provode samo u jednom njenom dijelu ili da se, ako baš moraju, dovijaju na različite načine kako bi stigli na odredište s druge strane mosta. A zaista, baš, baš šteta, jer kome jednome uspije uspjeti se uz tavanske ljestve ne silazi mu se odmah (ako baš ne mora). Tako je i s penjačem-brucošem koji se nađe na ravnom dijelu »pasarele«: pred njim se – kao s vidikovca, brda ili bar trinaestog kata – otvaraju novi horizonti na sve četiri strane. Plus pogled dolje, koji otkriva svu dubinu (i težinu) radova na pruži. Prava prilika za jedinstvene selfije kojima će se jednoga dana – kada sve bude završeno – njihovi

vi vlasnici ponositi, baš kao i panoramom grada iz novog kuta. Pa sve to još noću...!

Iza ove idile, međutim, ostaju puno brojniji izazovi i napor koji iziskuju svakodnevne obaveze. Stanujete li, recimo, u istočnom dijelu grada a morate obaviti nešto značajnije, obavezno ćete biti prinuđeni da do Gradske kuće, »Socijalnog«, »SDK« ili neke druge državno-lokalne ustanove dođete tako što ćete na nekom mjestu prijeći prugu. Normalno bi bilo – samo kada bi i odgovorni tako razmišljali – da to obavite na normalan način: najkraćim putem. Ali, ne! Umjesto da su s obje strane »pasarele« postavili prijelaz s



blagim usponom – onakav kakav se u uređenim društvima postavlja za osobe u invalidskim kolicima – i na taj način omogućuje svima nesmetani prijelaz, »nadležni« su od njega napravili prepreku koja je rezervirana samo za najzdravije i najsposobnije!

Iako ne spada u kategoriju velikih gradova, Subotica je ipak dovoljno velika da nisu svi stari, bolesni ili invalidi u gradu u bližem srodstvu s osobama s početka teksta, odnosno s čelništvom lokalne samouprave, pa da im opisane brige budu strane. Čak i da se velika većina starije, bolesne i invalidne gradske populacije u međuvremenu snašla (a vjerojatno jeste) za rješavanje svojih potreba, s pravom se mogu zapitati nije li im, zbog neodgovornosti odgovornih, na ovaj način uskraćeno pravo koje koriste samo potpuno zdrave osobe?

Konačno, zašto baš sada briga o nečemu što je počelo još prije skoro četiri mjeseca? Možda i zato što idu hladniji dani, bliži se zima. A u takvim vremenskim uvjetima, poznato je to, nije rijetka pojava ledene kiše ili čak i skoro zaboravljenog snijega. Zbog čudnih zakona fizike u takvim uvjetima penjanje po stepenicama koje podsjećaju na tavanske ljestve nije prednost čak ni osobama sa zdravim srcem i plućima i normalnim tlakom. Jer, po ledu se kliču svi. Kao što i zbog njega padaju.

Z. R.

Kretanje cijena na tržištu poljoprivrednih proizvoda

Više geopolitički, a manje ekonomski uzroci

»Bez nekog oblika ozbiljnijeg poticaja u sektoru poljoprivrede već smo u problemu, a možemo doći u još ozbiljniji problem, rekao bih ne samo kao poljoprivreda nego i cjelokupno gospodarstvo«, kaže Jeca Ilić

Svjedoci smo izrazito niskih cijena poljoprivrednih proizvoda na našem tržištu, posebno ako se imaju u vidu inputi u proizvodnju, koji su bili nerazmjerno visoki. Mnogi poljoprivrednici se pitaju kako dalje, što ih čeka, kako se postaviti u ovakvoj situaciji s novim proizvodnim ciklusom. Obavili smo razgovor na ovu temu s generalnim direktorom kompanije *Meteor Commerce* mr. **Jecom Ilićem**.

Žitarice i uljarice na klackalici

Cijene poljoprivrednih proizvoda, tj. žitarica i uljarica, ukupna situacija na tržištu puno više ovise o geopolitičkim, političkim i međunarodnim odnosima, a sve manje samo od ekonomskih, ocjenjuje naš sugovornik.

»Događaji u Ukrajini prvo su kratkoročno doveli do enormnog rasta cijena poljoprivrednih proizvoda, što je bila posljedica straha od širenja ratnih djelovanja. Nažalost, pojedine financijski sposobne i jake zemlje u tom momentu odlučile su se na otkup poljoprivrednih proizvoda, stvarajući velike rezerve u iščekivanju daljnjih događanja na svjetskoj razini. Prije svega mislimo na Kinu, ali i na Ameriku. Naravno, ne očekujući da će to biti trenutni porast, tržište se okrenulo k očekivanjima dugoročnog trenda držanja enormno visokih cijena poljoprivrednih proizvoda. Malo je tko od agroekonomista ili bilo kojih drugih analitičara mogao očekivati da će ipak u tako kratkom roku od nepunih godinu dana cijene opet biti prvo na nekoj još uvijek ekonomski prihvatljivoj razini, kada su cijene pale za oko 30 posto u proljeće ove godine. Međutim, sada su cijene, tijekom jeseni pale u prosjeku za 45, pa čak i do 55 posto u odnosu na prethodnu godinu. Konkretno, govorimo o kukuruзу kao našoj strateškoj poljoprivrednoj proizvodnji u Srbiji, i to jednostavno nitko nije očekivao«, kaže Ilić.

Navodi kako smo ostali zatečeni rezervama iz prošle godine i kada je u pitanju kukuruz, ali isto tako i pšenica, pa i suncokret, koji je ostao prerađen u obliku sirovog ulja. Ovo i zbog toga jer od strane onih koji su pokušavali regulirati pitanje rezervi za naše potrebe nije uzeta u ob-

zir činjenica da su te potrebe znatno manje od prošlogodišnjih prijelaznih zaliha koje smo imali.

»Čak i uz prepolovljen urod poljoprivrednih proizvoda prošle godine, imali smo najmanje tri puta više svih proizvoda u odnosu na naše potrebe, a ovo je u dobroj mjeri bila i posljedica odluke o zabrani izvoza poljoprivrednih proizvoda, kojom smo sami sebi vezali ruke. Nitko drugi nije pridonio da se nađemo u ovoj situaciji nego mi sami, jer nismo iskoristili trenutak kada je situacija bila povoljna za izvoz. Rekao bih između ostalog da je ovakva odluka uzrokovana i zato što zapravo nismo poznavali situaciju, tj. nismo znali ni koliko smo rezervi imali. Tek u jesen prošle godine vidjelo se da su rezerve puno veće nego što smo mislili. Dodatni faktor koji negativno utječe na kretanje cijena poljoprivrednih proizvoda na domaćem tržištu je i činjenica da smo u nekoliko prethodnih godina praktički uništili važnu granu poljoprivrede – stočarstvo, je li zbog slabog razvoja prerađivačke industrije kada su u pitanju poljoprivredni proizvodi ili zbog nekih nerazumnih odluka u smislu da se ne ograničava uvoz ni žive stoke, ni mesa i tako dalje, uništili smo stočarstvo i time praktički dodatno smanjili svoje potrebe za poljoprivrednim proizvodima«, ističe za naš tjednik Jeca Ilić.

Cijene prepolovljene

Danas su neki od najvećih prodavača soje, suncokretove sačme, kukuruza pa čak i pšenice za stočnu hranu tvornice stočne hrane koje proizvode znatno manje hrane, a više se bave prodajom poljoprivrednih proizvoda, po mogućnosti izvozom, jer nemaju kome prodati stočnu hranu koju proizvode. Praktično, umjesto na strani potražnje, postali su prodavači te robe.

»Došli smo u situaciju da je cijena kukuruza danas oko 14,5 dinara naspram 34-35 dinara prošle godine, ili naspram 18-19 dinara prije dvije godine. Treba uzeti u obzir da su tih 19 dinara prije dvije godine danas trebali biti barem 25 dinara, jednostavno zbog poskupljenja inputa, ali teško je to sada na taj način troškovno uspoređivati. S druge strane, lani smo imali abnormalne inpute u po-

ljoprivrednu proizvodnju, pa je recimo gnojivo bilo između 800 i 1.000 eura po toni u jednom trenutku, ovisno o vrsti gnojiva, u odnosu na prethodnu godinu kada je bila 2,5 do 3 puta niža cijena. Sada smo došli u situaciju da su cijene poljoprivrednih proizvoda izrazito depresivne u odnosu na prethodnu godinu, ali su također depresivne i u odnosu na višegodišnji prosjek. Tih 18-19 dinara prije dvije-tri godine vrijedilo je puno više nego što bi danas npr. bilo 20 dinara. Sada kada imamo u vidu da je u odnosu na prošlu godinu, npr. cijena kukuruza niža negdje između 55 % i 60 %, soje oko 45 %, pšenice i suncokreta oko 40 %, s tim inputima od prošle godine ako promatramo samo jednogodišnju proizvodnju, to su ogromni problemi za proizvođače. Iz tih razloga, bez nekog oblika ozbiljnijeg poticaja u sektoru poljoprivrede već smo u problemu, a možemo doći u još ozbiljniji problem, rekao bih ne samo kao poljoprivreda nego i cjelokupno gospodarstvo», naglašava Ilić.

U usporedbi s cijenama na svjetskom tržištu, prije svega u zapadnim zemljama, prostora za poboljšanje cijena proizvoda ima. Ilić u ovom trenutku vidi neke pomake vezane prvenstveno za kukuruz i soju, tako da bi se situacija mogla popraviti, ali kratkoročno gledano ne značajno.

»No, problem je kako se vratiti i uključiti u to regionalno i svjetsko tržište. Imajući u vidu kako je u većini slučajeva naša roba, primjerice kukuruz, koji čini najmanje 60 % do 70 % vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje, uglavnom završavala na obali Crnog mora, s obzirom na geopolitiku, teško je očekivati oporavak tamošnje situacije u kratkom roku. Sada se polako orijentiramo prema

sjeveru i sjeverozapadu. Tamo nije pitanje boljih cijena nego je pitanje logistike, kako se približiti tom tržištu. To uključivanje podrazumijeva inicijalno velike troškove i mora se uvažavati činjenica da na tom tržištu već postoje ozbiljni tržišni igrači koji imaju već zauzete položaje. Morate se nositi s njima, a svi imaju velike količine robe. Sad je stvar kako neka od tih tržišta, odnosno država, štite svoje tržište i tu sada, naravno, ponovo vidimo naš problem neulaska u Europsku uniju i sporog kretanja ka tom deklarativnom cilju. Tamo vidimo da su veće cijene, ali to je kao da gledamo u izlog, ali vrata tog 'dućana' su za sada za nas zaključana. Ovdje se postavlja pitanje kako to da je pšenica u Francuskoj ili Italiji 240 eura, a ovdje 150 ili 160? Treba doći do tog tržišta gdje su kupci spremni platiti višu cijenu, to je jedno, a drugo je imati robu za njih, jer nije pšenica više pšenica kao nekada. Postoji mnogo kvalitetnih značajki i razina kvalitete za postizanje te cijene«, kaže Ilić.

Posljedica niskih cijena bit će manja ulaganja u novu proizvodnju. Manje će se sijati deklarirano sjeme pšenice, što je zapravo jedna od ulaznica za tržište niskih cijena.

»Takvim sijanjem garantirano je niža kvaliteta i onda ne možemo govoriti o cijenama pšenice iznad 200 eura«, objašnjava Ilić.

Zaključuje kako do Nove godine mnoge obveze poljoprivrednika moraju biti podmirene, a pitanje je koliko proizvođači mogu uz ove niske cijene ostaviti proizvode na skladištu i čekati bolju cijenu.

Ivan Ušumović



Predstavljena knjiga prof. dr. Tereze Horvat Skenderović *Vita Organica*

Prve brazde organske poljoprivrede

»Voljela bih da u vremenima koja dolaze i koja će, nadam se, obilježiti daleko veće korištenje organske hrane, ova knjiga svjedoči o počecima i vremenu kada smo zaorali prve brazde organske poljoprivrede u ovoj regiji. Voljela bih da ova moja životna priča bude poticajna za one koji imaju energije, snage, hrabrosti da zakorače u ovo područje i da se iskažu u njemu«, rekla je Tereza Horvat Skenderović

U okviru Međunarodnog festivala organskih proizvoda *Biofest*, kojeg su prošloga tjedna 19. put organizirali Udruženje *Terra's* i Otvoreno sveučilište iz Subotice, u četvrtak, 12. listopada, u Eko centru na Paliću održano je predstavljanje autobiografije *Vita Organica* prof. dr. **Tereze Horvat Skenderović**, koja je, osnivajući 1990. godine spomenuto udruženje, ispisala povijest razvoja organske proizvodnje na našim prostorima.

Poticaj proizvođačima

Vita Organica tiskana je u nakladi subotičkih udruženja *Terra's* i Organic Control System, a prema riječima autorice Tereze Horvat Skenderović nastala je iz njene želje i stremljenja da rekonstruira inserte iz svog života, ali i dostignuća, uspjehe, poraze, zablude u realiziranju projekta organske hrane i njegovog utjecaja, odnosno prisutnosti u našim životima.

Navodeći kako je oduvijek smatrala da su zdravlje i hrana ključna obilježja našeg života, ona je istaknula da je *Vita Organica* za nju više od novog koncepta proizvodnje hrane.

»Ona je okrenutost ka prirodi, okrenutost sebi, pojedincu, zajednici. To je za mene optimizam, slavljenje života u svim njegovim segmentima. *Vita Organica* nudi samo jedan od mogućih puteva koji vode do kvalitetnijeg, zadovoljnijeg života, ali ne materijalnim bogatstvom i moći. Ona je za mene jedno malo svjedočanstvo o tome da za sve što je doista vrijedno u životu ne postoje prečice. Voljela bih kad bi ova knjiga našla put do onih koji proizvode organsku hranu, mogla bi im biti neka vrsta podrške ili ohrabrenja. Voljela bih da u vremenima koja dolaze i koja će, nadam se, obilježiti daleko veće korištenje organske hrane, ova knjiga svjedoči o počecima i vremenu kada smo zaorali prve brazde organske poljoprivrede u ovoj regiji. Voljela bih da ova moja životna priča bude poticajna za one koji imaju energije, snage, hrabrosti da zako-

rače u ovo područje i da se iskažu u njemu«, navela je Horvat Skenderović.

Prigodom predstavljanja svoje knjige, autorica se kratko osvrnula i na nastajanje *Terra'sa*.

»*Terra's* je nastajao, rekla bih, u ružnim, prljavim, tjeskobnim vremenima, kada se raspadao jedan društveni sistem, kada se urušavala država. Možda je nastao iz inata, očaja, traganja za nekim pribježištem, oazom mira, rada i življenja. U vremenu kada su mnogi posrnuli, opredijelila sam se da sa svojim suradnicima, po uzoru na pozitivne međunarodne primjere, usvojimo dva modela proizvodnje hrane po ekološkim principima – model organske poljoprivrede i biodinamični model proizvodnje hrane. Najveća vrijednost u ovome što smo radili u proteklom periodu je to što smo potaknuli druge proizvođače, korisnike, simpatizere, koji su imali osjećaj, viziju da organska poljoprivreda ima svoju budućnost. Zahvaljujući jednom sretnom spoju entuzijazma, smjelosti, upornosti, ali i izuzetne profesionalnosti, *Terra's* je ipak uspio odraditi taj najteži pionirski posao na uvođenju novog koncepta proizvodnje hrane. Prokrčio je, a potom trasirao organski put svima ostalima, ne samo u tadašnjoj Jugoslaviji, već i u regiji.«

Organska hrana i dalje mislena imenica

Urednik knjige *Vita Organica* prof. dr. **Boško Kovačević**, sociolog, koji je imao veliku zaslugu u osnivanju *Terra'sa*, naveo je nekoliko izazova s kojima se kao urednik morao nositi.

»Prvi izazov bio je kako 'pomiriti' životopis i organsku hranu i dovesti ih u neki sklad. Pokušao sam inzistirati na tome da se osvijetli ono što je neki vid generiranja Terezinog opredjeljenja da se više od četvrt stoljeća bavi organskom hranom te razvijanje te priče i to od početaka u jednom ružnom vremenu. To je tada, rekao bih, bio svojevrсни cinizam. Tu su se okupili ljudi koji pričaju o organskoj hrani, o kvaliteti života, a ti braniš golu egzisten-



ciju. E tu vrstu dilema sam pokušao kao urednik istaknuti i da se vidi da nije slučajno s neba pala organska hrana. Drugi izazov oko kojeg sam se dosta lomio kao urednik je prije svega traganje za odgovorom zašto *Terra's*, odnosno organska hrana nije postala proizvodni sistem. Zašto to nije uspjelo ući u tu proizvodnu dimenziju društva? On je ostao na nivou građanskih ideja i inicijativa civilnog društva. *Terra's* je odradio taj dio upoznavanja svijeta, pokušaja da napravi neku infrastrukturu oko korištenja, plasmana itd., ali do dan-danas nije ozbiljno ušao u proizvodnju«, rekao je Kovačević dodajući kako Srbija ima manje od 1 posto površina (oko 8.600 hektara) pod organskom proizvodnjom, dok primjerice u Austriji, Italiji ili Danskoj iznosi oko 10-15 posto.

»Onda sam uvidio da organska hrana nije profitna igra, ona ne nosi novac, jednostavno nije predmet bavljenja ljudi koji će proizvoditi te i te kontingente znajući da će ostvariti neki profit. To je taj održivi razvoj što je nažalost za ovo društvo još uvijek mislena imenica. Kao što je bila '90-ih godina, plašim se da je dobrim dijelom i danas organska hrana mislena imenica. Tu sad ide taj treći izazov, pokušati na jedan blagi način, prije svega kroz Terezine ispovijesti, prenijeti to traganje za smislom, to individualno i socijalno dostojanstvo koje organska hrana nosi u sebi«, naveo je Kovačević izražavajući žalost što

je *Terra's* ostao na nivou lokalne priče, te istaknuo da nema organske proizvodnje bez potpore države.

Na koncu je rekao da knjigu *Vita Organica* doživljava kao stožernu knjigu, onu koja traži druge knjige, nove naslove, nove autore, ukoliko se želi razvijati »organska priča« i uvjeriti ljude da moraju voditi računa, »jer je hrana ozbiljan konstituent naših života«.

Nevelika, ali značajna studija

Jedan od recenzenata knjige je prof. dr. **Duško Radosavljević**, politolog, sveučilišni profesor, koji je Terezu Horvat Skenderović nazvao veterankom civilno-društvenog pokreta, jednom od pionirki zalaganja za zdravu, organsku hranu, ali i osobom koja s ekipom suradnika s Otvorenog sveučilišta Subotica ima veliku zaslugu što spomenuta institucija nosi epitet rodnog mjesta nevladinog sektora u Vojvodini, a i šire. Ona je, kako je rekao, kao visprena djelatnica napisala neveliku, ali značajno bitnu studiju kojom je pokazala što je radila i podsjetila nas koliko je to bilo bitno i koliko je to još bitno. Ona nas je, dodao je, opomenula da smo i mi ostali mogli ponešto uraditi, a ne samo sjediti sa strane, uraditi nešto dobro prije svega za sebe, a onda i za svoju bližu i širu okolinu.

Radosavljević je ukratko i predstavio sadržaj *Vita Organice*:

»Tereza je svoju studiju u knjizi podijelila u četiri cjeline, gdje nam prvo pokazuje svoju osobnu iskaznicu (tko je, što je, odakle je, kamo je htjela ići, kako se i zašto opredijelila za svoju misiju). Drugu cjelinu je posvetila organskoj proizvodnji hrane i svemu onom što je radila u ovom području. Imajući u vidu gdje živimo, kakvi su uvjeti, dojam nam je da je ona uradila mnogo, ne zaboravljajući mnoge koji su pomagali njenim aktivnostima. Tu dolazimo do trećeg dijela gdje se nalaze iskazi mnogobrojnih njenih suradnika od kojih možemo saznati o veličini njenog pothvata, njenim dometima i pretpostavljenim aktivnostima za budućnost. Tu vidimo da je bila široko prihvaćena i podržavana od mnogih kvalitetnih djelatnika koji su prepoznavali njen aktivizam, profesionalizam i posvećenost. U četvrtom dijelu nalazi se kronologija Udruženja *Terra's* od 1990. do 2023. Ovaj dio se prigodno završava i osvrtom na njenu znanstvenu i stručnu aktivnost.«

Radosavljević je naveo i da je autorica sačinila neveliku studiju, punu značaja kao podsjetnik na vrijeme kad se mnogo više radilo nego danas, kad se razmišljalo o razvoju ove oblasti i civilno-građanskog društva. Ona je, dodao je, u okviru svog područja tražila odgovore, a »sada možemo reći da je mnoge i našla i zato je ova studija višestruko korisna.«

Knjiga *Vita Organica* može se kupiti u prodavaonici zdrave hrane *Bioteka* u Subotici (Trg Jakaba i Komora 7/6), po cijeni od 900 dinara.

Ivana Petrekanić Sič

Monoštorski zavjet koji se čuva i danas

Dan zahvale Gospi Fatimskoj

U zamračenoj crkvi svećenik i mještani sela pred oltarom Gospe Fatimske molili su da ih Gospa spasi od zla. U molitvi su dali zavjet da će se svake godine 13. listopada u podne služiti misa u znak zahvalnosti Presvetom Srcu Marijinom ako ih mimoiđu ratna stradanja

Početkom listopada 1944. godine nazirao se kraj Drugog svjetskog rata. Njemačka i Mađarska povlačile su se s prostora Bačke, pravac povlačenja prema Batini, gdje je kasnije bila Batinska bitka i prema Mađarskoj (Baji) išao je kroz Monoštor. U rano jutro 13. listopada 1944. godine mještane sela je probudila pucnjava. Njemački vojnici stigli su u selo i započeli su pretres kuća. Stanovništvo se dijelom dalo u bijeg van sela, a dio se sklonio u crkvu sv. Petra i Pavla. Muškarci su pješice, na kolima i konjima bježali u polje ili preko Dunava u šumu, a žene i djeca pobjegli su i našli spas u crkvi gdje ih je primio i okupio tadašnji župnik, a kasnije subotički biskup **Matija Zvekanović**. U zamračenoj crkvi svećenik i mještani sela pred oltarom Gospe Fatimske molili su da ih Gospa spasi od zla. U molitvi su dali zavjet da će se svake godine 13. listopada u podne služiti misa u znak zahvalnosti Presvetom Srcu Marijinom ako ih mimoiđu ratna stradanja. Dok se puk molio, njemački vojnici obilazili su kuće u selu, oduzimali što god im se prohtjelo, ubijali i klali stoku te u potrazi za ostalim namirnicama uzimali sve do čega su došli a moglo se ponijeti. Muškarci koji su ostali u mjestu, bilo da nisu uspjeli na vrijeme pobjeći ili su ostali čuvati svoje domove, bivaju uhićeni te su svojim konjima i zaprežnim kolima morali voziti njemačke vojnike, njihovu opremu i sve što je pljačkom stečeno u mjestu u pravcu Baje. U ovoj krajnje složenoj i opasnoj situaciji sretna je okolnost bila što su ih nakon dolaska u Baju puštali da se vrate svojim kućama.

Zavjetni dan u jesen 1944. godine štuje se u Monoštoru i danas. U početku skromno s velikim brojem vjernika u crkvi ukrašenoj čuvenim šokačkim ponjavama. Uskoro obilježavanje Zavitnog dana postaje poznato kako u široj okolici Monoštora tako i diljem tadašnje države. Štovanje Gospe Fatimske uz prisustvo na misi i u procesiji svake godine u dvanaest sati 13. listopada prerasta u hodočašće vjernika s prostora bivše države i turističku atrakciju. U »zlatnom« dobu hodočašćenja i slavljenja Zavitnog dana mogle su se vidjeti djevojke u svečanom šokačkom ruhu kako ulicama mjesta nose kip Gospe, na ulazu u crkvu čula se pjesma *Andeo Gospodnji*, slavlje je trajalo i po tri dana. Hodočasnici su spavali u autobusima i po kućama u mjestu. Prijelomni trenutak kada se ova prekrasna proslava počela slaviti manjim intenzitetom u svakom obliku je događanje Hrvatskog proljeća. Nakon tih događanja sve se svelo na skromniju proslavu unutar same crkve sv. Petra i Pavla, a kroz vrijeme brojnost hodočasnika se smanjivala.



»O Zasvitnom danu slušao sam i učio od malena. Hodočastili su ga i maladi, no najviše je bilo onih koji su doživjeli 1944-u. Poslije rata ljudi su bili siromašni te nije bilo svećanih ručkova. Ugostili bi se eventualno hodočasnici koji su bili rodbina ili prijatelji«, kaže osamdesetdevetogodišnji **Stipan Brdar**.

Petar Pašić kaže da se tog dana nije radilo, no bilo je iznimaka ako je nužda, pa ako su se još i angažirali nadničari, radilo se i tada.

»Prekidali su se poslovi, išlo se na misu te nakon nje vraćalo se na posao«, kaže Pašić.

»Žene su se opravile u svilene i gukama suknje, gukama marame te šljokane pregače. Djevojke su se opravljele u 'krila'. Ako je ko imao goste, rodbinu ili prijatelje koji hodočaste oni su bili počašćeni skromnom užinom poslije mise. U crkvi je kantor svirao orgulje, a pored njega su pjesmom animirale misu žene koje su uvijek pjevale u crkvi«, kaže **Anica Zetović**.

Zavjet je održan i ove godine. Koncelebriranu misu vodio je vlč. **Krešimir Šaf** (župnik župe Rođenja Ivana Krstitelja – Hrvatska) uz prisustvo sedam svećenika i đakona monoštorske župe. Misno slavlje je animirala pjesmom Ženska pjevačka skupina KUDH-a *Bodrog – Kraljice Bodroga*, a članice su bile »opravite« (odjevene) u svečane nošnje.

Ž. Š.

Grožđebal u Rumi



Članovi HKPD-a *Matija Gubec* iz Rume okupili su se 14. listopada u prostorijama udruge na simboličnom branju grožđa uz pjesmu i ples. Običaj je da se svake godine u vrijeme berbe grožđa dvorište okiti grožđem, kiflama, perecima, jabukama i kruškama te da se grožđe simbolično obere. Nakon simbolične berbe slijedi tradicionalno *Sremačko kolo*, degustiranje obranih plodova te igranka u prostorijama udruge.

»U ovo vrijeme završavaju se radovi u polju, završava žetva ratarskih usjeva i ljudi su opušteniji, željni zabave i druženja. Zbog toga je ova igranka jedna od najposjećenijih nakon igranke u povodu Sveta tri kralja. Tijekom godine organiziramo nekoliko igranki koje su postale tradicionalne u našoj udruzi. Osim koncerata, one su prilika za održavanje višestoljetnog kontinuiteta u radu naše udruge. Mi Brežani volimo se okupljati i družiti pa često organiziramo igranke kojima se radujemo«, kaže predsjednik rumske udruge **Zdenko Lanc**.

Osim druženja, ova manifestacija vezana je i uz tradiciju vinogradarstva u Rumi.

»U Rumi je nekada bilo mnogo više vinograda i vinogradara. Danas ih je mnogo manje. I zato nam je ova igranka važna u spomen na ta vremena i vinogradarsku tradiciju«, dodaje Lanc.

Miroslav Galar jedan je od rijetkih vinogradara koji je ostao vjeran vinogradarstvu.

»Ova igranka nam puno znači prvenstveno zbog druženja, ali i zbog održavanja tradicije vinogradarstva, budući da je u rumskim atarima sve manje vinograda. Nekadašnji vinogradi su uglavnom pretvoreni u oranice. Samo zaljubljenici u vino, kao što sam ja, iz ljubavi pre-



ma vinu gaje vinograde. Zato je ovaj vinograd koji smo napravili u dvorištu jedan od simbola vremena kada je vinograda bilo puno više«, kaže Galar i dodaje da ova godina nije bila baš dobra za vinograd.

»Kada je vinograd koncem svibnja i u lipnju trebao puno više sunca, vrijeme je bilo kišovito i hladno. Bilo je puno više bolesti i trebalo je puno više špricati vinograd. Rod je prilično smanjen. Unatoč tome, vina će biti barem za vlastite potrebe, a od vinogradarstva neću odustati zbog obiteljske tradicije.«

Kroz *Grožđebal* će se, kako Brežani obećavaju, također nastaviti njegovati vinogradarska tradicija kako se vinogradi ne bi zaboravili i dio tradicije prenio na mlade.

S. D.

Naši gospodarstvenici (CLXV.)

Unosni plodovi zemlje

Obitelj Korać osnovala je 1998. godine zadrugu, a godinama su širili i vlastitu proizvodnju, od proizvodnje sjemena za šećernu repu do proizvodnje cvijeća

Obitelj Korać, Dragoslav i Željka iz Šida, odlučila se za vlastiti posao prije više od 30 godina. Oboje su diplomirani inženjeri poljoprivrede, u privatnom posjedu imali su vlastite zemlje, pa su došli na ideju otvoriti zemljoradničku zadrugu i početi raditi s kooperantima, što je u to vrijeme bilo nešto novo. Zemljoradničku zadrugu d.o.o. *Rit Agro* sa sjedištem u Šidu i ekonomiju u Kukujevcima osnovali su u svibnju 1998. godine sa zadrugarima koji su članovi njihove obitelji. Ubrzo su imali priliku baviti se sjemenskom proizvodnjom šećerne repe, što je bila novost na tržištu u Srbiji. Imali su pomoć od njemačke kompanije KWS, koja im je, u tim poslijeratnim uvjetima, pružila pomoć u proizvodnji sjemenske šećerne repe i njenom plasiranju domaćim šećerana. Danas je ova obitelj u okviru tvrtke proširila djelatnost. S novim poslovnim idejama po završetku studija u posao su se uključila djeca: sin **Vladimir** i kći **Kristina**. Sin se bavi uzgojem trešanja i luka, a kći i njen suprug proizvodnjom rezanog cvijeća. Zajedno, uz podršku svojih roditelja, oboje su veoma uspješni u svom poslu.

Slatka zarada od slatkog korijena

Obitelj Korać je vremenom kooperaciju proširila. S kooperantima su ugovarali pšenicu, soju, kukuruz, a osnov svega je bila šećerna repa. Zadužili su se, podigli kredite jer su shvatili da taj posao može biti isplativ. Kupili su strojeve za doradu sjemena šećerne repe i u početku, dok nisu dobili licencu, imali su pomoć jednog prijatelja koji je imao iskustva u tom poslu.

»Suština našeg posla bila je proizvodnja sjemena šećerne repe. Proizvodili smo je, doradivali, pakirali i nekih 10-ak godina plasirali u sve šećerane u Srbiji. To nam je bio veliki uspjeh«, počinje priču naša sugovornica Željka Korać i dodaje: »Repa je dvogodišnja biljka. Riječ je o dvije biljke, 'ocu i majci'. U jesen vadimo male biljke, smještamo ih u hladnjak gdje će biti preko zime, jer vani ne mogu opstati. Koncem veljače i početkom ožujka sitne repice sadimo sadilicama duhana i svaka biljka mora proći preko ruke. Repa u jednoj godini ne donosi sjeme. U prvoj



godini donese cvjetno stablo koje u lipnju ručno režemo i stavljamo na ostatke biljke. One se suše 7 do 8 sati na suncu i tada ih radnici vilama ubacuju u kombajn. To je zahtjevan, mukotran posao jer treba puno fizičkog rada u proizvodnji. Ali, posao je isplativ i imali smo sreću da su nam vremenske prilike išle na ruku u našem radu».

Sjemenska proizvodnja

Kupili su vremenom kompletnu liniju strojeva za dorađu svjetske tvrtke *Cimbria hide*. Repu su dovodili do finalnog proizvoda, pakirali u kutije (oko 100.000 sjemenki u sjetvenoj jedinici) i tako je prodavali.

»Tada smo se ohrabрили i podigli još jedan velik kredit. U to vrijeme došlo je do raspada Industrije mesa *Srem* u Šidu. Prodavali su velike površine zemlje. Ušli smo u ogromnu investiciju i u dva navrata kupili po 200 hektara zemlje. To je bio veliki zalogaj za nas. Godinama smo bili u kreditu, ali je šećerna repa uspjela pokriti rate. Kooperaciju smo radili 10-ak godina i kada je došlo teško vrijeme za kooperaciju za seljaka, kada se nisu mogli razdužiti u repromaterijalu koji su zadužili, imali smo 400 hektara zemlje i oko 50 hektara na našim osobnim imenima. Budući da smo povećali površinu zemlje, dobili smo mogućnost proizvoditi ostalu sjemensku proizvodnju ratarskih usjeva. Nastavili smo proizvoditi sjemenski kukuruz, sjemensku soju, uljanu repicu, suncokret, pšenicu i ječam. Sve to, osim kukuruza, mogli smo u našem doradnom centru dovesti do finalne potrošnje, do pakiranja. Osim za KWS, radili smo za institut *Zemun polje*, institut *Novi Sad* i institut *Hemikal* i *Galenika* fitofarmaciju. U posljednjih pet godina sjemenski ječam i pšenicu izvozimo u Bosnu«, navodi naša sugovornica.

Pipino cvijeće

Nakon završene srednje škole djeca Vladimir i Kristina su se odlučila za studij poljoprivrede. Kći je završila smjer zaštita bilja, a sin ratarstvo. Po završetku studija imali su želju raditi u obiteljskoj tvrtki, ali su željeli unijeti novine u posao. Kristina je najprije vodila zaštitu voćnjaka, a ubrzo je odlučila baviti se rezanim cvijećem. Roditelji su je podržali, financijski pomogli, ustupili joj dva hektara zemlje u Vašici, iskopali bunar, sagradili svu infrastrukturu, podigli sedam plastenika i sistem za navodnjavanje. Sadnice cvijeća su uvezene iz Nizozemske.

»Posao je pokrenula prije sedam godina. Toj tvrtki dali smo ime *Pipino cvijeće*. Proizvodimo 10-ak vrsta rezanog cvijeća: lizijantus, matiola, ranunculus, božur, campanula, delfinijum. Oni smjenjuju jedan drugog. Počinjemo sadnju u studenom i prvo cvijeće beremo u veljači i ožujku. Zasadi se rade ručno. Malu biljku sa svega 1 cm treba pažljivo zasaditi i njegovati do visine od 80 cm do 1 metra. Najprije se postavlja mreža uz nosače od armature. Kako biljka napreduje i raste, radnici podižu mrežu kako bi pridržali veliki cvijet koji biljka donese. Tada počinje prva sadnja matiole i delfinijuma i oni se beru u svibnju. U travnju imamo prvu sadnju lizijantusa

koji se beru nakon dva mjeseca i njih sukcesivno sadimo cijele godine. Radimo rezidbu u roku od 24 sata i odmah isporučujemo cvjećarnicama. Naišli smo na dobar prijem kod cvjećara u Beogradu, naročito kod dekoratera. Zadovoljni smo plasmanom i dobiti. S male površine može se ostvariti velika dobit, ali uz puno ljudskog rada«, kaže Željka.

Sve ove godine, do ove, imali su uspješno poslovanje. Ove godine nevrjeme koje je pogodilo šidsku općinu porušilo je šest plastenika i pričinjena je velika materijalna šteta. Međutim, kako navodi naša sugovornica, uz pomoć vlastitih sredstava, budući da nijedna osiguravajuća kuća ne osigurava plastenike, počeli su radove na podizanju četiri nova kako bi nastavili uspješno poslovanje.

Na zemlji od 3,5 hektara imaju zasade trešanja, novih sorti krupnog ploda. Zasadi su pod protugradnom mrežom i sistemom za navodnjavanje kap po kap. Podršku za taj dio posla, ali i za kupovinu većeg dijela poljoprivrednih strojeva, dobili su od Pokrajinskog tajništva za poljoprivredu. Prethodnih godina radili su izvoz za Rusiju, a ove godine rod je plasiran na domaće tržište.

Dio ulaganja kroz IPARD

Sin Vladimir je preuzeo komercijalni dio posla te nabavu rezervnih dijelova, a bavi se i poljoprivrednom proizvodnjom. Šest godina bavi se proizvodnjom crnog luka.

»U početku nismo bili osposobljeni za tu proizvodnju. Bilo je potrebno puno sezonske radne snage. Sin se odlučio aplicirati za IPARD projekt. Pripremio je dokumentaciju za taj natječaj 2020. godine. U travnju ove godine odobrena nam je nabava kompletne linije za proizvodnju luka. Sastoji se od vadilice, kupilice, sortirki, prebirnih stolova i boksova koji rade po sistemu foto ćelije. Ove godine skinuli smo luk s površine od 10 hektara, sortirali i smjestili u palete za čuvanje za samo osam dana. Prvu isporuku počeli smo prije 15 dana, prvo našim lokalnim prodavačima, a zatim tvrtki DIS s kojima surađujemo već tri godine.«

I kako naša sugovornica kaže, za kontinuirani i uspješan rad obiteljske tvrtke zahvalna je slozi, zajedništvu i ustrajnosti svih članova obitelji.

»Imam 42 godine staža. Umirovljenica sam tri godine, ali samo jedan vikend nisam radila. Radim puno radno vrijeme od 6 i 30 do 20 sati navečer, a tijekom ljeta i puno duže, budući da pomažem kćeri u plastenicima. Ići ću naprijed dokle god budem mogla i svojim iskustvom i radom pomagati svojoj djeci i biti im podrška u svemu. Osobno mi ništa ne treba osim zadovoljstva vidjeti svoju djecu sretnu i kako napreduju u svom poslu. Ali isto tako volim pomagati ljudima. Odazivam se svim humanitarnim akcijama u kojima mogu dati svoj doprinos. Već 15 godina pomažem 'djeci leptirima', ugroženim obiteljima, ali i našoj župi i HKD-u *Šid*. Pružajući od srca pomoć drugima, osjećam se lijepo i zadovoljno i to me ispunjava i nadahnjuje i činiću to dokle god budem mogla«, kaže na kraju razgovora gospodarstvenica Željka iz Šida.

S. D.

Osječka opera u Subotici, Rajićev pozdrav kralja Aleksandra

14. listopada 1938. – *Subotičke novine* prigodom gostovanja osječke opere u Subotici pišu: »Osijek i Subotica imaju mnogo zajedničkih i dodirnih točaka. Iste prilike a skoro i ista sudbina udarila je tako dubok i tako neizbrisiv pečat i na jedan i na drugi grad, da bi čovjek morao biti pravi slijepac da to ne zapazi«.

15. listopada 1893. – *Subotičke novine* pišu o odluci gradske skupštine u Subotici o imenovanju zabavilja (odgojiteljica): »Onomadne, naime, doneše odluku, da se samo one zabavilje mogu iskati na izpražnjeno mjesto, koje uz magjarski jezik i bunjevački govore. Uslid ove odluke, a po nalogu samoga nadžupana i požuriše se zabavilje, da prid naredjenim odborom polože izpit. Letmanyieva i položila sjajno; a ostale, po imenu Balázs, Horvát i Fábián, buduć nisu ništa znale, padoše. Pa ipak na zadnjoj skupštini i ove tri bijahu kandidovane, jer u kandidacioni odbor srića nam samo jednoga čovjeka naših načela preč. gosp. Paju Kujundžića – jednog od pravih uzoritih rodoljuba unela; a on sam protiv šestorici protivnika nemogaše istinu i pravo obraniti«.

16. listopada 1936. – *Subotičke novine* pišu da je 11. listopada u Franjevačkoj crkvi u Subotici priređen kon-

nom subotičkom sudu **Miška Prčića**, odgovornog urednika *Hrvatskih novina* zbog jednog »šaljivog člancića«.

18. listopada 1896. – *Subotičke novine* pišu o predizbornim prilikama u Subotici: »U Subotici je u I. izbornom srezu kandidat pučke stranke visokopreč. gosp. Matija Mamužić, prepozit, a od liberalne stranke, koja se u našoj zemlji već priživila i koja se zato i bori na život i smrt, što vidi da joj se kraj približuje, kandidat je g. Šandor Vojnić mladji, za koga čitava vojska zvaničnih i prostih kortesha radi; novac se ne šteti, vino teče kao voda, pije se u zdravlje kandidata na sve strane«.

19. listopada 1929. – *Hrvatske novine* (Subotica) prenose riječi župnika **Blaška Rajića**, koje je izgovorio na svečanoj sjednici odbora (skupštine) grada Subotice 13. listopada. Rajić je govorio o kralju **Aleksandru I. Karađorđeviću**: »Za sve, što je Kralj do sada učinio, za njegovu strpljivo čekanje, iz ljubavi prema narodu i ustavu; za njegovo mudro odlučjenje, da sam spasi narod i državu, za sve što je do sada u tu svrhu Kralj učinio: ja, kao višegodišnji član u odboru grada Subotice, u ime ovoga grada smatram za preveliku čast, da ovom prilikom u ime naroda grada Subotice pozdravim Nj. V. Kralja, i iskazem našu vjernost, naše poklonstvo, našu ljubav i našu zahvalnost naspram Nj. V. Kralja, za sva djela, što je do sada stvorio i da iskazem naše neograničeno povjerenje u sve ono, što će još da stvori«.

20. listopada 1939. – *Subotičke novine* donose članak *Život i statistika Šokaca u Somboru*: »Šokci iz Bačkog Monoštora još 1919. godine počeli se naseljavati u Sombor za redare i u druge službe državne i privatne... Od ovih naseljenih Šokaca su naročito poznata imena Karajkov, Periškić, Forgić, Đipanov, Kovač, Vajštanac, Čatalinac i druga. Zaista rijetko marljiv i svjestan narod koji zasluži da bude na ugled i najkulturnijim narodima«.



cert. »Čini se da duhovna muzika ima bolje izgleda u Subotici nego svjetovna. Ne samo zato što ima brojniju i zahvalniju publiku, nego i zato, što joj i čisto svjetovna pjevačka društva (H. P. D. »Neven«, pa i »Graničar«) posvećuju doličnu pažnju. Najveća djela katoličke liturgije izvedena su na subotičkim koncertima i to u prvorazrednoj interpretaciji (Misa Papae Marcelli).«

17. listopada 1925. – *Hrvatske novine* (Subotica) pišu da je subotička organizacija dobrovoljaca tužila Okruž-



Ispravak nepotpune informacije

Na tekst *Smjene na čelu Nazora*, objavljen u broju 1069. *Hrvatske riječi* na stranici 29. reagirao je **Mata Matarić**. »U rubrici Kultura vijesti pod naslovom *Smjene na čelu Nazora*, nepoznatog autora, koji izvještava o ostavci predsjednika *Nazora* Mate Matarića, slučajno ili namjerno nije objavljeno da su ostavke na svoje funkcije istog trenutka dali i dopredsjednik **Emil Antunić**, tajnica **Vesna Čuvardić**, a u nastavku sjednice i član IO **Joso Firanj**, te narednog dana rizičarka **Silvija Vilim**, što znači da je više od polovine članova IO podržalo predsjednika i nijekalo tvrdnje o razlozima raskola u *Nazoru*«, navodi se u reagiranju Mate Matarića.

Festival tradicijskog pjevanja

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* organizira šesti po redu *Festival tradicijskog pjevanja*, koji će biti održan u subotu, 21. listopada, u dvorani HKC-a u Subotici, s početkom u 18 sati. Nastupit će pjevačke skupine iz Srbije i Hrvatske, odnosno Kikinde, Vrbasa, Karlovca, Kutereva, Beograda, Zagreba, Prigrevica i Subotice. Festival je natjecateljskog karaktera. Ulaz je besplatan.

Kvartet Basonegro u Surčinu

SURČIN – Koncert kvarteta kontrabasa *Basonegro* bit će održan u subotu, 21. listopada, u katoličkoj crkvi Presveto Trojstvo (Vojvođanska 283) u Surčinu. Početak je u 19 sati.

ZKVH i NIU Hrvatska riječ na beogradskom Sajmu knjiga

BEOGRAD – ZKVH i NIU *Hrvatska riječ* će se i ove godine predstaviti na Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu. Predstavljanje će biti održano u ponedjeljak, 23. listopada, na štandu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice (hala 4), s početkom u 15 sati.

ZKVH će od 15 sati predstaviti sedam knjiga iz edicije *Izabrana djela Balinta Vujkova* koje su zajednički tiskali Zavod i Hrvatska čitaonica Subotica.

NIU *Hrvatska riječ* u 15.30 sati predstavlja najnoviju knjigu poezije **Željke Zelić-Nedeljković Ravničarska elegija**.

66. međunarodni beogradski Sajam knjiga održava se od 21. do 29. listopada.



Omaž Stipanu Šabiću

SUBOTICA – Izložba *Omaž Stipanu Šabiću* koja se realizira u povodu 20. obljetnice od smrti tog likovnog umjetnika i pedagoga bit će otvorena u ponedjeljak, 23.



listopada, u Galeriji Otvorenog sveučilišta, s početkom u 18 sati. Izložbu organizira HLU *Croart*, a djela će se moći vidjeti do 30. listopada. Dan ranije, u nedjelju, 22. listopada, u crkvi Uskrsnuća Isusova (9.30 sati) bit će služena sveta misa u spomen na pokojnika.

Smotra dramskih društava u Nazoru

SOMBOR – HKUD *Vladimir Nazor* iz Sombora organizira 14. Međunarodnu smotru dramskih društava koja će biti održana u idući petak i subotu, 27. i 28. listopada, u Hrvatskom domu. Osim dramske sekcije domaćina koji otvara smotru 27. listopada s predstavom *Pokondirena tikva* (u 19.30 sati) od **J. S. Popovića** u adaptaciji i režiji **Lee Jevtić**, bit će i predstava Dramskog studija Centra za kulturu i obrazovanje iz Sente *Hasanaginica – žena bez imena* u režiji **Nikole Dobrijevića**. Drugog dana, 28. listopada, od 19.30 sati nastupa Sinjsko pučko kazalište s komedijom *Ža ža* po motivima djela **Silvije Šesto Vila Sinjanka u adaptaciji i režiji **Željke Viculina**. Potom nastupa kazališna družina KUU *Seljačka sloga* iz Nedelišća s predstavom *Ministricin muž* prema **Nušićevom** djelu *Gospođa ministarka* u režiji i adaptaciji **Dejana Buvca** kojim se zatvara festival.**

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Uži izbor za književne nagrade

Povjerenstvo Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata za izbor najbolje knjige godine, koja će dobiti nagradu koja nosi ime središnje osobe hrvatske književnosti, znanosti i publicistike iz XVIII. stoljeća **Eme-rika Pavića**, održalo je sjednicu 11. listopada. Povjerenstvo za najbolju knjigu objavljenu tijekom 2022. godine Hrvata u Vojvodini odlučilo je od 33 naslova u uži izbor uvrstiti njih devet. Prema odluci, u uži izbor ušle su sljedeće knjige:

1. *Život je pisma : antologija hrvatskoga pučkog pjesništva u Srbiji Lira naiva 2003. – 2022.*, izbor Katarina Čeliković, Subotica : Katoličko društvo Ivan Antunović : Hrvatska čitaonica, 2022., 288 str.



2. Kopunović, Mirko, *Fajrunt u Istarskoj ulici*, Subotica : Inovativna mreža, 2022., 108 str.

3. Matoš, Antun Gustav, *Josipu Jurju I., kralju naših svih ideala. Matošev Strossmayer* : Izabrani tekstovi Antuna Gustava Matoša o Josipu Jurju Strossmayeru, priredio Mirko Čurić, Osijek – Subotica: Društvo hrvatskih književnika, Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2022., 150 str.

4. *Hrvati u Banatu : doseljavanje, tradicijska baština, identitet*, glavna urednica Marijeta Rajković Iveta, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FF-press i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb – Subotica, 2022., str. 438

5. *Živa baština : nematerijalna kulturna baština Hrvata u Republici Srbiji* : Subotica, 28. studenoga 2022. / [autori tekstova Katarina Čeliković... [et al.] ; autorica izložbe Katarina Čeliković ; fotografije Ivan Ivković Ivandekić...

[et al.], Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2022., 54 str.

6. Armada, Ivan, *Majka Anuncijata Kopunović : (1887-1956) : život i spisi prve vrhovne poglavarice hrvatske Družbe sestara Naše Gospe*, Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2022., 176 str.

7. Sente, Marko, *Otrgnuto od zaborava*, Subotica : Matica hrvatska, 2022., 187 str.

8. Živić, Dražen; Cvikić, Sandra; Tomislav Žigmanov, *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini : aktualni trendovi, izazovi i perspektive*, Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata ; Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2022., 237 str.

9. Beretić, Stjepan, *Johannes Clausen : kako je oslikana subotička katedrala = A szabadkai Szent Teréz-templom Clausen mester díszében = Wem sind die Gemälde in der Kathedrale von Subotica zuzuschreiben*, Subotica : Katoličko društvo Ivan Antunović, 2022.

Međunarodno povjerenstvo za trijenalnu nagradu za najbolju knjigu poezije Antun Gustav Matoš za razdoblje 2020.-2022. održalo je 12. listopada drugu sjednicu. Prema odluci povjerenstva, u uži izbor ušle su sljedeće knjige:

1. Baštovanović, Darko, *Cijeli cjelovi tuge, Hrvatska riječ*, Subotica, 2020.

2. Brzić, Marija, *Zaveslaj u kraj*, Subotica : Hrvatska riječ, 2021.

3. Kopunović, Mirko, *Dok je svita*, [ilustracije Ivan Balažević], Subotica : Hrvatska čitaonica, 2022.

4. Mlinko, Nevena, *Vinjete Bola*, [likovni prilozi Ružica Miković Žigmanov], Subotica : Matica hrvatska Subotica, 2021.

5. Perušić, Lajčo, *Vrijeme vrlina* : pjesme, Društvo vojvođanskih i podunavskih Hrvata, Zagreb: 2020.

6. Sokač, Ivan, *Rosa, Hrvatska riječ*, Subotica, 2020.

7. Žigmanov, Tomislav, *(Po)Čuj haiku s piska*, Đakovački kulturni krug iz Đakova i Kuća na mrginju sa Čike-rije, 2020.

Obje nagrade bit će svečano uručene u okviru manifestacije *Dani hrvatske knjige i riječi: dani Balinta Vujkova* 27. listopada 2023. godine. Osim diplome, nagrade imaju i svoj novčani iznos.

Prezentacija autentičnog stvaralaštva

Slamarke u Turopolju

S stvaralaštvo bunjevačkih Hrvatica u tehnici slame, kao svojevrsni brand hrvatske zajednice u Srbiji, predstavljeno je prošloga tjedna u Turopolju u Hrvatskoj. Slamarske su radionice 13. i 14. listopada održale predstavnice HKPD-a **Matija Gubec** i Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta – **Marija Rukavina Prčić, Marija Dulić i Katarina Skenderović.**

Gostovanje je ostvareno u suradnji sa Sekcijom veza i tkanja pri KUD-u Čiče, Novo Čiče, na čelu s **Goranom Postićem** i članicama Istraživačke sekcije Društva žena **Velika Mlaka** čija je predsjednica **Ivana Andrić Penava.** Program je održan u sklopu Dane europske baštine.

Prva radionica održana je u petak, 13. listopada, u Etnocentru **Novo Čiče.** Kratko uvodno predavanje o slamarkama, o posebnostima slamarske tehnike te fazama pripreme slame za izradu ukrasa održala je Marija Rukavina Prčić. Polaznici radionice imali su mnogo pitanja, a praktičnim radom do kraja večeri napravili su i svoje prve radove od slame.

Kreativno druženje sa slamarkama nastavilo se u subotu u okviru manifestacije **Gastro Turopolja** u Velikoj Gorici. Osim radionice, na koju se priključilo još novih polaznika, posjetitelji su imali priliku vidjeti izložbu sa slamarskim rukotvorinama.

»Ovo su unikati kojima se ne može odrediti cijena«, čest je bio komentar posjetitelja koji su došli vidjeti izložbu.



A oduševljenje posjetitelja dijelile su i polaznice radionice.

Također, dvije **Gupčeve** slammarke: **Jozefina Skenderović** i **Ana Šujić** imale su čast biti prisutne na proslavi Međunarodnog dana seoskih žena u Makedoniji, u Kruševu, zajedno s predstavnicama sličnih organizacija iz Crne Gore, s Kosova, iz Albanije i Sjeverne Makedonije. Poziv je stigao od Nacionalne federacije poljoprivrednika Makedonije. U subotu, 14. listopada, imale su priliku predstaviti rad i aktivnost **Gupca** i Galerije. Središnja svečanost bila je 15. listopada, a na njoj je nazočan bio i predsjednik Sjeverne Makedonije **Stevo Pendarovski.**

H. R.

U Somboru predstavljen 16. svezak **Leksikona**

Značajne osobe, toponimi, etnografija



U Hrvatskom domu u Somboru prošloga petka, 13. listopada, predstavljen je 16. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca.* Leksikon je predstavio urednik dr. sc. **Slaven Bačić.** U ovome svesku obuhvaćen je završni dio slova M (Malj – Mu).

»Ovaj 16. svezak ima 308 stranica, 272 članka, u pripremi ovog sveska sudjelovale su 52 osobe, a među njima su i suradnici iz Sombora«, kazao je Bačić.

Najviše je priloga o znamenitim i uspješnim osobama iz obitelji **Mamužić, Marcikić, Marković, Matarić, Matijević, Matković, Merković, Miković, Milanković, Milašin, Milodanović, Mukić** i drugih, a među njima su i mnoge plemićke porodice. Svezak sadržava i veći broj toponima (Matarići, Matević, Milkut, Mirgeš, Mironić, Mišićevo, Mlaka, Monoštor, Monoštorlija, Mostonga), jedan broj etnografskih pojmova (maske, mastalundžije, Materice, Mikulaš, mladenci i dr.), glasila (*Miroljub, Misečna kronika*), a ima i opsežnijih makropedijskih priloga (migracije, mirovne konferencije u Parizu).

U *Leksikonu* je predstavljeno 13 članova razgranate obitelji Matarić, a o povijesti ove obitelji govorio je **Mata Matarić.**

Prvi svezak *Leksikona* tiskan je 2004. godine.

Z. V.

22. Dani hrvatske knjige i riječi – dani Balinta Vujkova od 25. do 28. listopada

Kroz ikavicu o književnosti i jeziku

Organizacijski odbor 22. po redu Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova, koji će biti održani od 25. do 28. listopada, najavljuje bogat program koji uključuje sve dobne skupine.

Dane HKR-a otvorit će *Književni salon* u srijedu, 25. listopada, u Gradskoj biblioteci u Somboru tijekom kojega će biti predstavljen najnoviji zbornik radova s prošlogodišnjeg stručnog skupa na temu *Storytelling* te *Knjiška produkcija »Od Dana do Dana«*.

Program pod nazivom *Narodna književnost u školi* okupit će djecu iz vrtića i osnovnih škola u HKC-u *Bunjevačko kolo* u Subotici u četvrtak, 26. listopada, gdje će biti predstavljena i darovana školskim knjižnicama najnovija, sedma po redu knjiga iz edicije *Izabrana djela Balinta Vujkova*. Grad Osijek darovao je djeci predstavu *Lav koji nije znao pisati* u izvedbi Dječjeg kazališta *Bran-ka Mihaljevića*. Istoga je dana i program za srednjoškolce pod znakovitim naslovom *»Hercegovačka i bačka ikavica u Matoševom šeširu«* koji se priređuje povodom 150. obljetnice rođenja velikoga hrvatskog književnika. U programu nastupaju gosti iz Tomislavgrada, književnica **Ivana Čurić** i prof. **Krešimir Tabak**.

Međunarodni znanstveno-stručni skup traje dva dana, 27. i 28. listopada, u Gradskoj knjižnici u Subotici, na ko-

jem će 26 sudionika govoriti o Matošu, kazalištu, hrvatskim velikanima, književnosti i jeziku, kulturnoj povijesti.

Književne nagrade

Na multimedijalnoj večeri, u petak 27. listopada, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici, bit će uručene i književne nagrade. Organizacijski odbor *Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova* dodijelit će nagradu za životno djelo prof. dr. sc. **Sanji Vulić** iz Zagreba, dok će Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata uručiti nagrade **Emerik Pavić** za najbolju knjigu tiskanu u 2022. godini te **Antun Gustav Matoš** za najbolje pjesničko djelo u razdoblju 2020. – 2022. godine. U programu nastupaju gosti s različitim izričajima ikavice, kroz pjesmu, govor i glazbu.

Nove knjige

Dani hrvatske knjige i riječi – dani Balinta Vujkova i ove godine javnosti pružaju dva nova naslova: zbornik radova sa stručnoga skupa 2022. te sedmu knjigu *Izabranih djela Balinta Vujkova*.

Suorganizatori ove najveće književno-jezične manifestacije Hrvata u Srbiji su Hrvatska čitaonica Subotica, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Gradska knjižnica Subotica i Hrvatsko nacionalno vijeće.

Manifestaciju su podržali: Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije, Grad Subotica, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatsko nacionalno vijeće, Osječko-baranjska županija, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama.

H. R.



**XXII. DANI
HRVATSKE KNJIGE
I RIJEČI**

**dani Balinta Vujkova
25. – 28. X. 2023.**

Program:



ŠOKCI I BAŠTINA



Petak
20. 10. 2023.

Dom kulture u Bregu
s početkom u 20 sati



Sudjeluju:

HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević” – Bereg
KUDH „Bodrog” – Monoštor
HKUPD „Matoš” – Plavna

KPZH „Šokadija” – Sonta
HKU „Antun Sorgg” – Vajska
Župa sv. Jurja – Vajska

Šokadijo moja draga...

Jesenski oratorij za djecu i mlade u Beogradu

U subotu, 14. listopada, u sklopu beogradske katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u *Marijanumu* održan je jesenski oratorij za djecu i mlade. Geslo ovog susreta bio je citat svetog **Leoploda Mandića** »Sve su žrtve ništa prema onom što nam je Bog pripremio u vječnosti«.

Susret je započeo misnim slavljem koje je predvodio gost fra **Božidar Štrkalj**, duhovni asistent Frame Fojnica, koji sa svojim framašima boravi u Beogradu, uz koncelebraciju vlč. **Mihaela Sokola**, katedralnog župnika i rektora *Marijanuma* i vlč. **Andreja Đuričeka**.

Fra Božidar je u svojoj propovijedi govorio o svetosti, o primjerima svetosti, ali i o tome kako danas postići svetost. Blažena Djevica Marija, kojoj je posvećena beogradska katedrala, trebala bi postati uzorom svetosti za sve, idealom kojemu svi teže.

»Svetost u Bibliji znači biti u posebnom odnosu s Bogom«, istaknuo je propovjednik.

Svetost Blažene Djevice Marije ne ogleda se samo u težnji da se ne griješi, nego u trenutku odaziva Božjem pozivu i nesebičnog davanja i stavljanja u Božju providnost na dobrobit svih. Marijino DA Bogu odraz je njezine svetosti. Propovijed upućena prvenstveno mladima, koji u današnjem svijetu često padaju pod teškim teretom grijeha ne dotičući se ideala svetosti poticaj je da, po uzoru na svece, koji iako ne svi, ali dobar dio su prvenstveno bili grešni ljudi, skloni padu, ali su se uz Božju pomoć obratili i krenuli putem obraćenja, povjere svoj život Njemu koji je Put, Istina i Život. Svetost ne znači samo bezgrešnost, naprotiv, svetost znači poniznost, bezgraničnu ljubav, znači darivanje sebe za druge. Svoje razmišljanje fra Božidar je zaključio pozivom da svi postanu ljudi nade, da se izdignu iznad svakog očaja i kroče naprijed usprkos životnim teškoćama, upravo kako kaže i geslo susreta.

Misno slavlje pjevanjem animirali su mladi iz Fojnice.

Nakon slavljenja Boga kroz euharistiju uslijedio je program koji je, uz plesnu radionicu, bio obogaćen igrama za najmlađe te katehezom o paklu, raj i čistilištu koju je održao vlč. Mihael, gdje su mladi ali i oni najmlađi mogli čuti razliku između tri navedena pojma. Nakon zajedničke kateheze sudionici su podijeljeni u skupine; najmlađi su nastavili druženje uz igru i smijeh, dok su najstariji imali priliku, kroz razgovor s časnom sestrom **Mihaelom** razmišljati o svojoj budućnosti, o tome gdje se vide za nekoliko godina, ali i čuti sestrino svjedočanstvo o pozivu koji može biti nadahnuće, kako bi osjetili i prepoznali poziv. Sestra Mihaela istaknula je kako upravo ovakvi susreti i razgovori formiraju mlade ljude kako bi oni, u potrazi za svojim srcem i prepoznajući svoje mjesto pripadnosti, shvatili kamo ih šalje Božja milost. Od vjeronauka i pobožnog života unutar obitelji, preko susreta sestra Mihaela, koja danas službu obavlja u Nuncijatu, nakon završene osnovne škole odlazi u Ruski Krstur i započinje formaciju, nakon čega odlazi u Zagreb na daljnje školovanje.

M. A. K.

Zahvala za plodove zemlje u Hrtkovcima

Svečanim euharistijskim slavljem 14. listopada su u župnoj crkvi svetog Klementa u Hrtkovcima blagoslovljeni plodovi zemlje. Svečanu misu zahvalnicu služio je vlč. **Ivica Živković**, župnik u Hrtkovcima, Nikincima i Platičevu, a djeca odjevena u narodne nošnje pridonijeli su svečanom činu zahvale za plodove zemlje. Brojni



plodovi ukasili su oltar: domaći kruh, žito, voće i povrće, grožđe, raznovrsni suhomesnati proizvodi, kolači, te sve ostalo nastalo uz pomoć rada i truda vrijednih Hrtkovčana.

»Poljoprivreda je važna grana u Hrtkovcima. Puno ljudi se bavi poljoprivredom i od toga žive. Svi ti plodovi nastali su na plodnim srijemskim poljima zahvaljujući vrijednim župljanima. Srce mi je puno zato što je bilo puno ljudi i djece na misi. Djeca su naša budućnost i lijepo ih je vidjeti u velikom broju, obučene u narodne nošnje, kako prinose plodove zemlje na oltar na blagoslov«, kazao je vlč. Ivica Živković.

Djeca su članovi KUD-a *dr. Nikola Dogan* iz Hrtkovaca i Mađarskog kulturno-umjetničkog društva *Sándor Petőfi* iz Nikinaca. Zajedno sa ženama iz Hrtkovaca, Nikinaca i Platičeva, djeca sudjeluju i u radu novoosnovane kreativne radionice koja djeluje u sklopu župe.

Uz župljane iz Hrtkovaca, Nikinaca i Platičeva, svečanoj misi zahvale nazočio je i član vijeća DSHV-a **Dario Bošnjak**.

»Hrvati koji na ovim prostorima žive 300 godina, toliko su dugo opstali zahvaljujući Katoličkoj crkvi. Ona je čuvar naše vjere, naše tradicije, hrvatskoga jezika i našeg identiteta. U Hrtkovcima na dan zahvale, upravo se to i vidi. Želim da ova zajednica ima budućnost, želim da uspije i da se ova tradicija u Hrtkovcima jača i očuva«, istaknuo je Bošnjak nakon mise zahvalnice.

S. D.

Framaši iz Fojnice u posjetu Beogradu



Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Prošloga vikenda mladi grada Beograda imali su priliku upoznati duhovnost franjevacu kao i rad i djelovanje same Frame kroz druženje s mladima iz Bosne i Hercegovine, iz Fojnice.

U nedjelju, 15. listopada, u crkvi sv. Ante u Beogradu, framaši iz Fojnice pod misnim slavljem položili su svečana obećanja. Pristanak za učlanjenje u Framu Fojnica izrazilo je tridesetak mladih, a misno slavlje predvodio je fra **Božidar Štrkalj**, duhovni asistent Frame Fojnica.

Umjesto propovijedi, fra Božidar je čestitao novim članovima Franjevačke mladeži i potaknuo ih da po uzoru na svetoga Franju koračaju hrabro i ustrajno. Uslijedila je obnova krsnih obećanja, nakon što su svi poimenično izrazili suglasnost uz prigodnu molitvu i obrazac.

Na kraju misnog slavlja fra **Ilija Alandžak**, gvardijan samostana sv. Ante, zaželio je dobrodošlicu svima i istaknuo kako su među gostima bili i mladi iz grada Beograda koji su potencijalni kandidati za osnivanje Frame u Beogradu. Duhovni asistent Frame istaknuo je važnost tradicije zajedničkog i svečanog slavlja uvođenja novih članova u Framu, kao zajednicu franjevačke mladeži; sam odabir mjesta opisuje kao nagradu framašima koji su se proteklih godinu dana aktivnije uključili u svoju zajednicu i raznim akcijama pridonijeli organizaciji ovog izleta. Navodeći prijateljstvo i gostoprimstvo franjevačkog samostana u Beogradu kao i fra Ilije Alandžaka kao jedan od aspekata njihovog dolaska.

Sara Bošnjak, jedna od framašica, istaknula je kako je ovo putovanje prije svega rezultat zalaganja framaša koji su svojim radom i aktivnim sudjelovanjem doprinijeli da se ovo putovanje iz misli pretvori u djelo. Ona je navela i svoje osobno iskustvo u Frami koje je pridonijelo njenom daljnjem razvoju, prije svega kao niti koja privlači mlade, ističe druženja, zajednički rast u duhovnom smislu, ali i mogućnosti koje Framu pruža kroz razne projekte koji su organizirani na području Bosne i Hercegovine.

M. A. K.

Što treba dati Bogu?

Bog je Tvorac i Gospodar cijelog svijeta. Sve što postoji tu je zahvaljujući njemu. I mi živimo zahvaljujući njegovoj milosti. Zato vjernik treba biti manje opterećen svijetom i materijalnim blagostanjem, a više okrenut Bogu. Tako će pronaći mir za kojim traga, a koji mu ne može dati ništa što pronalazi u svijetu i materijalnom blagostanju. Mir i sigurnost daruje jedino Bog.

Pitanje poreza

Isus je tijekom svoga javnog djelovanja okupio oko sebe mnoge koji su u njemu prepoznali Mesiju. Međutim, pojavili su se i brojni neprijatelji koji su ga se htjeli riješiti. Farizeji su bili ti koji su potajno smišljali plan kako Isusa uhvatiti u krivoj riječi ili postupku kako bi imali razlog uhvatiti ga i suditi mu. Tako su došli na ideju da mu postave pitanje o plaćanju poreza: »Učitelju! Znamo da si istinit te po istini putu Božjem učiš i ne mariš tko je tko jer nisi pristran. Reci nam, dakle, što ti se čini: je li dopušteno dati porez caru ili nije?« (Mt 22, 16-17).

Smatrali su da će ovim pitanjem Isusa lako uhvatiti u zamku, jer kakav god odgovor da da moći će ga za nešto optužiti. Plaćanje poreza Rimu za Židove je bila posebno bolna tema. Zbog tog poreza dizali su i ustanak. On je predstavljao vrhunac poniženja koji su im priredili Rimljani. Stoga, ako bi Isus bio za porez, smatrali su farizeji, navukao bi na sebe gnjev Židova i od njega bi se okrenuli oni koji ga sada podržavaju. S druge strane, ako bi izrekao ono što Židovi o porezu misle stvorili bi se uvjeti da ga Rimljani osude kao nekog tko buni narod i okreće ga protiv rimske vlasti. Ali, ne može čovjek prevariti Boga. Ono što će se kasnije dogoditi s Isusom, to je Bog unaprijed isplanirao, no u ovom trenutku još za to nije došao čas. Stoga su farizejski pokušaji bezuspješni.

Isusov odgovor za njih je bio lukav i mudar i oni su mu se divili: »Podajte dakle caru carevo, a Bogu Božje« (Mt 22,21). Nije Isus odgovorio ovako kako se ne bi nikom zamjerio i kako ne bi zaslužio neku kaznu zbog krivog odgovora. Znao je on što oni žele postići, ali je isto tako znao da mu ne mogu ništa dok to ne bude volja Očeva. Njegov je odgovor, kao i uvijek, pouka onima koji ga slušaju. Bog je iznad cara, Bog je onaj koji je sve stvorio i sve na ovome svijetu podložno je njegovoj svemoći. Car je, kao svi prije njega i oni koji će doći poslije njega, tu samo određeno vrijeme, i koliko god misli da je moćan, njegova moć u odnosu na Boga je ništavna. Ono što car traži da mu se da, to za Boga nema vrijednost. Porezi, trgovine, novac i sve ono što je isključivo svjetovno za Boga je bezvrijedno. Bogu je jedino važan čovjek i čovjekovo spasenje, a to se ne postiže nikakvim novcem.

Dati hvalu Bogu

Zapita li se suvremeni vjernik što treba dati Bogu? Što to Bog od nas traži? Psalmist pjeva: »Dajte Gospodinu slavu imena njegova!« (Ps 96,8), jer: »Velik je Gospodin, hvala predostojan...« (Ps 96,4). Gospodin je pokazao svoju veličinu u životu svakog čovjeka. Zaslužio je slavu i hvalu. Da bismo to prepoznali moramo se njemu okrenuti, moramo svaki dan živjeti s njim, s njim ustajati i odlaziti na počinak. Moramo sve raditi s molitvom na usnama i tada ćemo prepoznati koliko se puta on proslavi u svakom našem danu, koliko puta pokaže da je uz nas jer nas ljubi. A onda je na nama red da i mi pokažemo da smo njegovi. Dok živimo u ovome svijetu moramo poštovati i neka pravila, ne možemo se odvojiti od materijalnog, ali trebamo biti uvijek okrenuti Bogu i vječnosti, jer nas on tamo čeka.

Đula i Ivan Gabrić proslavili 70 godina braka

»Triba se poštovat, ne tražit druge i ne gledat na svaku sitnicu«

»Bio je to baš lip sunčan dan«, sjeća se Đula svojega vjenčanja 15. studenoga 1953. Vjenčali su se u katedrali, a svadba je nastavljena na Hrvatskom Majuru, odakle je bio mladoženja, i na Čikeriji, odakle je bila mlada



Foto: Subotica.com

Protekloga tjedna u Subotici malo tko nije čuo za **Đulu i Ivana Gabrića** s Hrvatskog Majura koji su proslavili nevjerojatnu obljetnicu – 70 godina braka.

»Ko to mož zamislit tolike godine«, kaže Ivan komentirajući bračnu obljetnicu koju su supruga i on doživjeli.

»Triba se poštovat, ne tražit druge i ne gledat na svaku sitnicu«, savjetuje nas Đula koja ističe i kako Bogu zahvaljuje za sve što im je dao, napose za dvije kćerke što je rodila – **Rosku Matković** i **Katarinu Dulić**, petero unučadi i šestoro praunučadi.

Kada smo devedesettrogodišnju Đulu upitali kako je, nasmijala se i rekla:

»Za ove godine, dobro je. Dobro čujem, teže vidim, hodam sa štapom«, na što se kćerka Katarina nadovezala kako kada žuri, hoda i bez štapa.

Godinu dana stariji Ivan također je vitalan, uz pomoć hodalice. Kaže da je bila dobra proslava obljetnice i šali se kako bi mogao opet.

»U životu nismo bili ozbiljnije bolesni. Prija četiri godine su mi ugradili pejsmejkere, a dida je isto prija četiri godine imo moždani udar. Ništa nije mogo, al sad se oporavio«, kaže Đula.

Viđanje na godovima

Đula, rođena **Marjanušić**, udala se s 23 godine, a Ivan, godinu dana stariji od nje, kada se vjenčao imao je 24 godine.

»Bio je to baš lip sunčan dan«, sjeća se Đula svojega vjenčanja 15. studenoga 1953.

Vjenčali su se u katedrali, a svadba je nastavljena na Hrvatskom Majuru, odakle je bio mladoženja, i na Čikeriji, odakle je bila mlada.

»U nedilju ujutru se moja rodbina okupila oko deset sati na salašu. Užna i torta su bile u podne, a posli tog su svirci svirali pa smo igrali napolju. Bilo je puno i gledača.



Došli su i oblazači, prvo brez đuegije i kuma. Igrali smo i s njima kolo, onda su oni očli pa su se vratili s đuegijom i kumom koji su mi doneli buket. Sa salaša s Čikerije smo išli karucama do 'Velike crkve'. Posli vinčanja sam išla kod njega na Hrvatski Majur di je bila šatra, a moji gosti su se vratili na Čikeriju. Jedino su moje enge bile kod njega i na večeri«, prepričava nam Đula dan vjenčanja i dodaje kako je tako izgledala sva-ka svadba tada – imala je *i okrećanje* i *pođane* i trajala je do sutradan.

Kumovi su im bili **Martin Gabrić** sa suprugom **Roskom**, a stari svat **Nikola Gabrić**.

»Svi su pomrli, samo mi ostali«, kaže Đula.

Na pitanje sjeća li se svadbe, Ivan kaže:

»Kako da ne, svega se sićam. Lipa je bila snaša«.

Prije vjenčanja Đula i Ivan bili su u vezi godinu i pol dana, za vrijeme koje su se vidjeli svega nekoliko puta.

»Viđali smo se samo na godovima, nediljom jel blagdanima. Išli smo u kafanu u Subotici pa me posli pratio konjom kući. Nije bilo telefona. Kad smo se vidili, dogovarali smo se za naredni put«, priča Đula koja je svoga odabranika upoznala kada je sa sestrom od ujaka otišla s Čikerije na Hrvatski Majur (pješice 10 km).

Srušeni rodni salaši

Đula i Ivan živjeli su na salašu obitelji Gabrić na Hrvatskom Majuru do 1991., kada su se preselili u Suboticu. Sve do prije pet godina živjeli su sami, a od tada za njih brinu kćerke, odnosno kćerka s obzirom na to da je starija nedavno preminula.

Prema riječima Đule, u drugoj polovici XX. stoljeća na Hrvatskom Majuru je bilo 50-ak salaša organiziranih u nekoliko šorova. Oni su živjeli u Gabrić šoru. Sada šorova više nema, ostalo je nekoliko salaša, s manje od 20 stanovnika ukupno.

Posljednji put je Đula bila ondje prije dvije godine na proštenju. Kaže da joj je teško vidjeti kako sada nema nikoga ondje. Srušen je i njihov salaš, ostala je samo manja šupa, a zemlju oko salaša obrađuju unuci. Nema više ni njezinog rodnog salaša na Čikeriji, gdje također kaže kako gotovo više nitko ne živi. Đula i Ivan cijeli život su zajedno radili na zemlji.

»Moji su poslovi bili oko salaša. Tribalo je dicu sredit, krov ispeć, košulje oprat, zakuvat za čorbu... Imala sam pileža, veliku bašču di sam sadila peršin, šargaripu, mak, grašak, maun, dinje, lubenice...«, kaže nam Đula što potvrđuje i kćerka.

»Sve je majka radila i sve smo mi ko cure radile. Ko mala sam čuvala guske na strnjiki, čistili smo svinjake, i pod kravama i bikovima. Ručno se muzilo, ručno su se brali kuruzi koje smo ubacivali u čardak, sakupljali smo čukanjice, kuruz dva puta kopali...«, priča Katarina.

U ovoj obitelji konji su imali posebno mjesto. Osim radnih, Ivan je imao i trkačke s kojima je osvajao i nagrade. Sjeća se dida Alijane s kojom je 70-ih osvojio pokal u Beogradu. Kaže kako je volio sport pa je bio i lovac.



Nedjelja je kod Ivana bila rezervirana za lov, a petak za *hetiju* (tržnica petkom).

»Nisam često išla u varoš, a on je svakog petka išo na hetiju. Prvo biciglom, pa motorbiciglom dok nije kupio kola 1976.«, priča majka Đula.

J. D. B.

O prezimenima bačkih Hrvata (LXII.)

Donosilović

Sombor je jedan od onih gradova u Vojvodini, gdje se utjecaj Hrvata mogao opažati kroz stoljeća. Koncem 17. i početkom 18. st. gradske poslove vodili su, uz kraće prekide, predstavnici obitelji **Marković**, koja je dobila plemstvo od cara **Leopolda I.** još u vrijeme Velikog bečkog rata 1690. Na prijelazu iz 17. u 18. st. Sombor je bio vojni šanac (militarizirana zona), a njegovi stanovnici pripadali su povlaštenom sloju – militarima (graničarima). Po ukidanju Potisko-pomoriske granice 1745. stvoren je prostor za druge obitelji Hrvata. Tako se u društvenom životu u drugoj polovici 18. i prvoj polovici 19. st. pored Markovića javljaju predstavnici iz obitelji **Parčetić**, **Fratrić**, **Latinović**, **Strilić**, **Jojić**, **Ambrozović** i drugi. U pitanju su obitelji koje su također imale zasluga u ratovima protiv Turaka-Osmanlija i drugih neprijatelja Habsburške kuće, ali su plemstvo dobile poslije Markovića. Plemstvo je bilo tada uvjet za držanje visokih gradskih funkcija, kao i za sudjelovanje na skupštinskim sjednicama Bačke županije. Tek poslije mađarske revolucije 1848./49. i buržoazija (građanski sloj) se aktivnije uključuje u političke i društvene tokove. Tako do izražaja pod kraj 19. st. dolazi obitelj **Donosilović (Donoszlovits)**, koja izvorno nije ni somborska.

Podrijetlo i uspon

Donosilovići se sredinom 18. st. javljaju u Boršodu (Bácsborsód). Međutim, zabilježeni su u matičnim knjigama katoličke župe u Aljmašu (Bácsalmás), pod koju je Boršod pripadao. Boršod je inače bio posjed plemićke obitelji Latinović. Najznačajniji predstavnik Donosilovića je bio **Vilmoš Donosilović (1859. – 1918.)**, liječnik, koji se proslavio otkrićem srednjovjekovnog Bodroga, po kojem je prozvana Bodroška županija. Međutim, on svoj ugled duguje svom ocu **Josipu Donosiloviću (1826. – 1909.)**, koji je počeo svoju karijeru kao trgovački pomoćnik (kereskedő segéd), zatim kao sudionik Mađarske revolucije 1848./49., a na koncu kao glavni računovođa u somborskoj gradskoj upravi (főszámvevő) i čuvar riznice somborske rimokatoličke crkvene općine (gondnok – ellenőr). Vilmoš je nosio ime, koje je bilo neuobičajeno za bunjevačke Hrvate, ali i za Mađare. Odgovor zapravo leži u činjenici da je Josip Donosilović bio dijete nacionalno mješovitog braka. Naime, mater mu je bila Njemica iz Sombora (**Magdalena Mayer**). I Josipov sin Vilmoš je rođen

u braku s Njemicom (**Ana Klein**). Međutim, mađarizacija u Bačkoj bila je snažna već u godinama pred Mađarsku revoluciju 1848./49., a bački Nijemci, za razliku od svojih banatskih sunarodnjaka, nisu joj se opirali. Štoviše, Nijemci se javljaju u krugovima mađarskih nacionalista u Bačkoj. Jedan od njih je upravo bio polunijemac Vilmoš Donosilović.

Genealogija

Genealogija Vilmoša Donosilovića izgleda ovako: **Martin** i **Ana**; **Nikola** (r. 6. IV. 1746.) i **Julijana**; **Jerko** (r. 19. VIII. 1777.) i **Petronila Rajčić** (vj. u Gari 20. XI. 1799.);



Donoszlovits József



Josip (r. 13. III. 1805.) i **Magdalena Mayer** (vj. 25. XI. 1825.); **Josip** (r. 26. I. 1826.) i **Ana Klein**. **Jerko** Donosilović umro je u Aljmašu 18. XI. 1850. U knjizi umrlih upisano je da je umro u 82. godini života. Iz toga proizlazi da je rođen 1768. Međutim, matica krštenih sadrži zapis o njegovom rođenju (19. III. 1777.), na osnovu kojega se može izračunati preciznija dob u trenutku smrti (73 god.). Njegova supruga **Petronila Rajčić** (negdje **Rajčev**, **Rajčević**, **Dizdarević**, **Išpanović**) je umrla 8. V. 1833. (također u Aljmašu). U matici umrlih piše da je imala 64 godine u trenutku smrti. **Jerko** i **Petronila** imali su još jednog sina, **Ivana**, koji je umro bez poroda (r. 17. III. 1800. – u. 25. VIII. 1847.).

Podrška Hrvatima

Josip Donosilović nije jedini revolucionar iz svog kraja. Pored njega istaknuo se **Jakov Nimčević (1828. – 1900.)**, sudionik Kaponjske bitke 1849. Vilmoš Donosilović je ispovijedao revolucionarni duh svojega oca, ali nije zaboravio svoje hrvatske korijene. Na poklade u veljači 1904. održao je govor pred 300 somborskih domaćina Hrvata, koji su se okupili radi dogovora o novoj crkvi (karmelićanska crkva). V. Donosilović je pohvalio požrtvovanost Bunjevaca-Hrvata u izgradnji crkve i osudio potiskivanje hrvatskog jezika iz bogoslužja.



VI. MEĐUNARODNI FESTIVAL TRADICIJSKOG PJEVANJA

21.10. 2023. 18h

HKC "Bunjevačko kolo",
Preradovićeva 4, Subotica



pokrovitelji:



generalni pokrovitelj:



ZAVOD ZA KULTURU
VOJVODANSKIH HRVATA

»Za sunčanu jesen života« u Matici

Mališani vrtića *Marija Petković – Sunčica* održali program za bake i djedove

Dobro došli mili gosti
Da čujete što mi znamo
Od srca se radujemo
Pa vas toplo pozdravljamo,
Vi ste amo voljom došli
Mi kličemo DOBRO DOŠLI.

Ovim riječima pozdravili su mališani vrtića *Marija Petković – Sunčica* svoje majke i dide, bake i djedove, koji su došli na tradicionalni program organiziran njima u čast pod nazivom »Za sunčanu jesen života«. Lijep i jesenskim suncem okupan dan omogućio je da program



bude održan na bini u dvorištu Hrvatskog doma – Matice u Subotici, a nastupile su obje skupine iz vrtića: *Pačići* i *Cvjetići*. Vjerujem da i nije moglo biti drugačije, jer su toga dana svi bili nasmijani i sretni, i maleni i oni u najboljim godinama, pa je toliko osmijeha i pozitivne energije rastjeralo sve hladne oblake, ako ih je uopće i bilo.

Program je bio odličan, kolažnog tipa. Za svakoga po nešto – za bake, za djedove, za prijateljstvo... Nizale su





se pjesmice, recitacije, ples, a imali su i posebnu voditeljicu koja je to sve veoma spontano i najavljivala. Zatim, doznali smo koje su to četiri najvažnije male riječi (molim, hvala, izvoli i oprosti), a pjevalo se i recitalo i na engleskom, ali i talijanskom jeziku. Za ovu točku je naše drugare pripremila s. **Eleonora Merković**, koja redovito drži talijanski u vrtiću.

Nastup vrtićanaca upotpunjen je i izložbom obiteljskih stabala svakog od njih, koja je bila postavljena u dvorištu. Osim što smo se lako mogli upoznati s obitelji svakog drugara iz vrtića, mogli smo vidjeti i koliko su kreativni jer je bilo različitih ideja kako predstaviti svoje obiteljsko stablo.

Sve prisutne na kraju je pozdravila predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić**, poželjevši im da se ugodno osjećaju u svojoj drugoj kući. Stoga su potom majke i dide, bake i djedovi, skupa s njihovom djecom, dakle roditeljima djece iz vrtića **Marija Petković – Sunčica**, obišli Hrvatski dom – Maticu. Tko je želio (a svi su željeli), bio je priređen i kutak za fotografiranje, za koji se čekao red. No, čekanje nikome nije palo teško jer bilo je i posluženja i za goste i za sudionike programa.

Na koncu možemo samo posvjedočiti: bio je ovo jedan poseban i prekrasan dan koji je svima ogrijavao srce i dušu. Najviše su vjerojatno uživali naši najstariji obasuti pažnjom svojih najmilijih. Bio je ovo doista dan dostojan »Za sunčanu jesen života«.

B. I.



Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Poklanjam autorsko djelo. 40 inovacija, tehnologija, izuma, poslovnih projekata iz raznih oblasti proizvodnje i usluga. Tel.: 064/499-2342 (viber).

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterrenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa na više. Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020, 52/2021 i 62/2023) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju solarnog parka »Venera Solar« (k. p. br. 32503/1 K. O. Donji grad), Grad Subotica
(naručitelj projekta – »VENERA SOLAR« d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 27. listopada do 3. studenoga 2023. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog urbanističkog projekta je *Apapro-ing* biro za inženjering i projektiranje, Apatin.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 27. listopada do 3. studenoga 2023. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.



Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 23. 10. 2023.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Analogni nomadi

Rezervni plan

Tu i tamo moram se podsjetiti na svoj rezervni plan. Često se ponašamo kao da imamo tri života na raspolaganju. Kako ćemo, ako sada nešto ne napravimo, dobiti priliku nekad kasnije. Pa nećemo.



Na satu građanskog odgoja učili smo o sramu i strahu te kako, sputani sramom ili strahom, ne izražavamo neke svoje potrebe, emocije... I u svakoj situaciji, u kojoj se učenik DRUGOG razreda našao u situaciji da prevlada sram ili strah i izrazi svoju potrebu, njegove su se emocije pretvorile iz tužnih u sretna. Sputavamo se iz raznih razloga i nijedan od njih nije dovoljno dobar i velik da nas liši dobrih emocija i osjećaja.

Život bez rezerve

Ovo je bio nužan uvod da bi sve što je uslijedilo dobilo na značaju. Moj rezervni plan zapravo bi bio ispunjenje moje velike želje: proputovati cijeli svijet. I kaže, ako me sve »ispali«, a pritom prvenstveno mislim na emotivni život i posao, spakirat ću stvari u jedan ruksak i otići na put oko svijeta. S planom ili bez njega. U ovoj situaciji ponašam se kao da imam tri života. Sve što želim je iskusiti sve što mi ovaj planet nudi, a neke lijepe stvari uporno odgađam, iz straha ili srama.

Nisam sama u tim akcijama. Ali ima i onih koji rade upravo suprotno. Oni izađu iz tih sigurnosnih zona i žive. Prošlog sam vikenda upoznala nekog takvog. Na internetu je poznatiji kao analogni nomad, no zapravo je sve spakirao u ruksak i otišao u Južnu Ameriku na nekoliko mjeseci. Ostao je četiri godine i sada je u kratkom posjetu

svojoj kući. Za dva tjedna vraća se novim avanturama. I ne, nije od onih kojima su financije u redu i može putovati kako hoće. On jednostavno ne vidi prepreke. Ode u neku zemlju, tamo volontira, nađe posao ili ode na kampiranje u divljinu i uči i istražuje. Pun je priča i ideja. Previše je iskustava, ali premalo da bi se zaustavilo.

Jako me inspiriraju susreti s takvim ljudima i njihove priče. Inspiriraju me i same priče. Ovih dana slušam podcast o čovjeku koji je na svom spontanom putu postao podvodni arheolog. Želio je nakon srednje škole upisati novinarstvo, no te godine to nije bilo moguće. Upisao je povijest i spontano, malo-po malo, vođen svojom potrebom za istraživanjem i kretanjem, prolazi mnoga mjesta i mnoge pustolovine. Od paraglidinga do ronjenja i danas do podvodne arheologije. Sve su mu se kockice nekako posložile jer im se bio spreman prepustiti.

Nisam odlučila još cijelu epizodu, pa neću završiti priču nagađanjem nego nastaviti u smjeru gdje sam stala. U Aleksandriji.

Školska sjećanja

Malo znam o njoj. Samo onih nekoliko podataka koji su otrgnuti od zaborava školskih dana. I kad sve zbrojim, dobijem sasvim dovoljno razloga da krenem na put Aleksandrije. Prije svega, tu je bogata povijesna i kulturna pozadina koja, pomiješana s krajolicima, predstavlja destinaciju koju vrijedi posjetiti.

Aleksandrija, egipatski dragulj na obali Sredozemnog mora, privlači posjetitelje iz cijelog svijeta svojim jedinstvenim spojem povijesti, kulture i prirodnih ljepota. Grad je osnovao **Aleksandar Veliki** 331. godine prije Krista, a njegova bogata prošlost ogleda se u brojnim arheološkim nalazištima, muzejima i spomenicima.

Aleksandrijska knjižnica je mjesto gdje je svjetlo ljudske misli spojilo prošlost i budućnost. S milijunima knjiga i rukopisa epicentar je znanosti i obrazovanja.

Šetnja uskim uličicama starog grada omogućuje vam da osjetite duh prošlih stoljeća. Očaravajući trgovi, kafići i trgovine pružaju autentičan doživljaj.

Osim toga, Aleksandrija ima prekrasnu obalu uz Crveno more, koja pruža mogućnosti za sunčanje, ronjenje i uživanje u tirkiznoj vodi. U gradu se nalaze brojni muzeji, galerije i kulturna događanja koja oživljavaju bogatu egipatsku tradiciju. Egipatska jela i specijaliteta kao što su kofta, falafel i razni plodovi mora tradicionalni su i vrlo ukusni.

Aleksandrija ima raznoliku vjersku zajednicu i mnoge impresivne crkve i džamije koje odišu duhovnošću. Tu su i Tutankamonova grobnica, Sfinga i piramide u blizini Aleksandrije kako biste naučili o egipatskoj povijesti.

Istraživanje Aleksandrije je putovanje kroz vrijeme i kulturu koje će vas zauvijek obogatiti iskustvima i uspomena. Danas putujem s podcastom, da bih sutra putovala s torbom na leđima.

Gorana Koporan



Prijateljski susret TK *Spartak* – TK *Vinkovci*

Teniski most prijateljstva

U subotu, 14. listopada, na terenima u Dudovoj šumi organiziran je lijepi sportski događaj u kojem je aktivno sudjelovalo više od 40 tenisača i tenisačica s obje strane Dunava. Most u Bogojevu geografski spaja Srbiju i Hrvatsku, a »teniski most« već godinama veteranske sekcije TK-a *Spartak* i TK-a *Vinkovci* nastavljajući bogatu tradiciju brojnih prijateljskih susreta i druženja oko terena. Isprva su se rekreacijski natjecale reprezentacije Vojvodine i Slavonije, a danas ovu vrijednu tenisku storiju nastavljaju dva najveća kluba s prostora Bačke i Vukovarsko-srijemske županije.

Prije nekoliko mjeseci *spartakovci* su gostovali u Vinkovcima i vratili se doma s prekrasnim sportsko-prijateljskim impresijama. A sada, u domaćinskoj ulozi, odlučili su dostojno uzvratiti...

Milan Vučković, predsjednik TK-a *Spartak* i SD-a *Spartak* iz Subotice, kaže da ovi susreti traju dvadesetak godina.

»U samom početku su to bili tzv. reprezentativni susreti teniskih veterana Vojvodine i Slavonije, a nastavak te lijepe tradicije ustanovljen je dogovorom između mene, kao predsjednika TK-a *Spartak* i **Petra Šimića**, tadašnjeg predsjednika TK-a *Vinkovci*. I taj dogovor aktivno funkcionira punih deset godina, a imali smo samo pauzu tijekom vremena korone kada su sve sportske aktivnosti bile suspendirane. Mimo teniskog sporta, kao osnovnog pokretača cijele ideje, nastala su lijepa prijateljstva. Naš klub organizira još nekoliko sličnih sportskih druženja s klubovima iz drugih gradova i država, ali ovi susreti s Vinkovcima su zbilja nešto posebno i kada odemo kod njih stvarno se odlično osjećamo, jer se oni kao domaćini trude da nam maksimalno ugone. A mi se nadamo da ćemo uspjeti u istoj mjeri«, kaže Vučković.

Petar Šimić, nekadašnji predsjednik TK-a *Vinkovci* i član IO Hrvatskog teniskog saveza, kaže da se susreti tenisača organiziraju u Vinkovcima i Subotici.

»Naša sportska prijateljstva su se proširila čak i na poslovne odnose, stvarajući vrijednu društvenu multiplikaciju na više razina. Hrvatska, kao članica Europske unije, i Srbija, koja se priprema za ulazak, imaju na raspolaga-

nju mogućnost korištenja brojnih financijskih potencijala, a sredstva iz pretpripravnih fondova, kroz rad razvojnih agencija s obje strane granice, daju značajan poticaj razvoju klubova, kako u Vojvodini tako i kod nas u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Ovom prigodom bih želio čestitati gradu Subotici na prestižnom priznanju Europskog grada sporta za 2024. godinu i dodati kako sportska suradnja naša dva grada datira još iz vremena prvoligaških nogometnih susreta vinkovačkog *Dinama* i *Spartaka*, a sada se nastavlja na teniskim terenima«, kaže Šimić.

I upravo tako je bilo prošle subote popodne na terenima TK-a *Spartak* u Dudovoj šumi. Rezultat zbilja nije bio važan (izuzev u internoj međuklupskoj statistici), a pobjednici su bili svi koji su zaigrali bilo na kojoj strani

Izvanteniski program

Nakon odigranih teniskih susreta, u caffe restoranu TK *Spartak*, organizirana je za sve sudionike susreta svečana večera uz odličnu živu muziku, a razdragani party potrajao je sve do ranih jutarnjih sati.

mreže. Igrali su se muški, ženski i mješoviti parovi, prikazana je lijepa, nadasve fair igra u kojoj su se Subotičani i Vinkovčani zdušno borili za svaki poen i pobjedu svoje ekipe. Baš kako doliči teniskim veteranima.

»Meni je ovo ne znam niti sâm koje sportsko druženje s Vojvođanima, odnosno Subotičanima, i mogu slobodno reći kako su mi ovi susreti protiv *Spartaka* najljepši od svih. Vrhunski su domaćini i stvarno se osjećamo kao kod kuće«, kaže **Ivan Ilić** iz TK-a *Vinkovci*.

»Igrao sam i na susretu u Vinkovcima, gdje imam puno prijatelja, i mogu reći kako su nas tamo zbilja lijepo ugostili, pa smo se mi sada potrudili da na najbolji način uzvratimo domaćinstvo. Odigrano je mnogo susreta u raznim teniskim kombinacijama, ali je pravi pobjednik naše druženje i prijateljstvo koje traje već godinama«, kaže **Davor Anić** iz TK-a *Spartak*.

D. P.

Kvalifikacije za Euro 2024.

Dva neočekivana poraza

L istopadski kvalifikacijski »prozor«, posve neočekivano, kako stoje stvari na tablici, potpuno je Hrvatskoj zatvorio vrata Europskog prvenstva u Njemačkoj sljedeće godine. *Vatrenima* je trebao samo jedan bod u susretima protiv Turske u Osijeku i Walesa u Cardiffu kako bi u studenome sami odlučivali o svom plasmanu. Nakon dva neočekivana poraza, Hrvatska nogometna reprezentacija ovisit će o ishodima susreta, sada svoga izravnog konkurenta Walesa. Dobiju li *zmajevi* oba svoja preostala susreta (Armenija i Turska), oni će, uz Tursku, izboriti euro vizu. A Hrvatskoj ostaje posljednja šansa kroz dodatne kvalifikacije zahvaljujući plasmanu u Ligi nacija.

HRVATSKA – TURSKA 0:1

Brojne ozljede standardnih prvotimaca (**Perišić, Ivanušec, Kramarić**) uz poluspremnoga **Petkovića**, ozbilj-

no su utjecale na **Dalićev** izbor sastava koji je suprotstavio Turskoj u Osijeku. Ipak, unatoč ovim igračkim nedaćama, cijela hrvatska nogometna javnost je očekivala, ako ne željenu pobjedu, ono barem neodlučni ishod na domaćem terenu. Turska je iskoristila jednu od svojih prilika, zabila gol i uspjela ga sačuvati do kraja susreta.

WALES – HRVATSKA 2:1

Vatreni su otputovali u glavni grad Walesa s namjerom da poprave dojam i protiv izravnog konkurenta pokušaju napraviti željeni odmak na tablici. Nažalost, »osječki scenarij« se ponovio, a protivnik je surovo kaznio dvije pogreške hrvatske obrane. Nakon dva primljena pogotka Hrvatska je malo živnula što je polučilo i utješni pogodak **Pašalića**. Ali, čini se, prekasno: petnaest minuta prije kraja. Velšani su sačuvali minimalnu prednost, zasluženo slavili pobjedu i ponovno oživjeli svoje šanse za plasman u Njemačku 2024.

RASPLET KVALIFIKACIJSKE SKUPINE

S ova dva vezana poraza hrvatska nogometna reprezentacija s velikom zebnjom dočekuje posljednji, kvalifikacijski »prozor« u studenome. Iako slijede dva relativno lagana protivnika (gostovanje u Latviji 18. studenoga i Armenija doma 21. studenoga), nakon svega treba ih pobijediti, a jednim okom gledati prema susretima Walesa i čekati njihov kiks. Jer ukoliko *crveni zmajevi* dobiju oba svoja susreta (osobito protiv potpuno nemotivirane Turske koja se već plasirala), Hrvatskoj slijede dodatne kvalifikacije. Puno je spekulacija, a »lopta je okrugla« i treba sačekati rezultate svih preostalih susreta, kako Hrvatske tako i Walesa. Konačno, ukoliko će *vatreni* morati u dodatne kvalifikacije – neće to biti prvi puta. U prijašnjih pet sličnih situacija Hrvatska je uvijek uspjela preskočiti tu posljednju, odlučujuću prepreku. Pa neka tako bude i ovoga puta.

D. P.

Foto: HINA/Damir SENČAR



POGLED S TRIBINA

KK *Spartak*

Susretima prvoga »balona« u Subotici započelo je natjecanje u ABA 2 ligi, regionalnom košarkaškom natjecanju momčadi iz tzv. drugog kvalitetnog razreda. Domaćin, momčad KK *Spartak* u potpunosti je opravdao status favorita u susretima protiv *Heliosa* (80:73) i *Sutjeske* (89:81) i dvama sigurnim pobjedama izborio mjesto u vrhu tablice. Imponira povratak subotičke košarke u žižu gradskog sportskog interesiranja, osobito što je u pitanju, prvi puta u povijesti, igranje na međunarodnoj sceni.

Slijede nova dva susreta, protiv *Borca* (13. studenoga) i *Podgorice* (15. studenoga) u kojima se očekuju novi rezultatski uspjesi i »betoniranje« pozicije među najboljim momčadima ABA 2 lige. Trener **Vladimir Đokić** ima odličnu momčad (**Milisavljević, Barna, Bojić, Kutlešić, Steljić, Olujić, Cvetković, Stepanović, Milijašević, Topčov, Radosavljević, Medarević, Tejić** i dr.) u prvoj postavi i na klupi koja je ispunjena brojnim kvalitetnim igračima, pa je za očekivati da *Spartak* nastavi kontinuitet na oba natjecateljska kolosijeka (Košarkaška liga Srbije i ABA 2). Domaća pobjeda u ligaškom susretu protiv *Vršca* (84:77) u prvom susretu u KLS to dodatno potvrđuje. Košarka je ponovno in u Subotici!

D. P.

Umotvorine

- * Život je igra; ili budeš igrač ili igračka.
- * Što ti je uzdah... uđe i sve unutra opustoši.
- * Svi smo mi dobri, samo je pitanje kada i kome.

Vicevi, šale...

U pekari:

- Jedan kruh molim.
- Jeste li za raženi?
- Nisam zaražen!

Ljubomorna žena u PMS-u:

- Tko ti je ona djevojka na slici pored tebe?!
- Ljubavi, to si ti...
- Znam, samo te provjeravam...

Mudrolije

- * Ne moraš biti ponosan na sve što si radio. Važno je da se ničeg ne stidiš.
- * Nada je uglavnom loš vodič, mada je dobar drug na putu.
- * Brige su kao voda; dođu i prođu. Čovjek je kao rijeka; kroz njega sve mora proteći.

Vremeplov – iz naše arhive

**Zavitni dan – publika,
Monoštor 2003.**



Književni natječaj Za lipu rič 2023.

U povodu manifestacije Šokačko veče 2023., Kulturno-prosvjetna zajednica Hrvata Šokadija iz Sonta objavljuje književni natječaj *Za lipu rič 2023.*

Na natječaj se mogu prijaviti autori s neobjavljenim pjesmama, pisanim dijalektom hrvatskog jezika, šokačkom ikavicom. Natječaj je otvoren do 15. studenoga tekuće godine.

Pjesme u pisanoj formi dostaviti na adresu:

KPZH Šokadija, Vuka Karadžića 22, Sonta, s naznakom: Za natječaj ili na e-mail: biljaribic65@gmail.com.

Autori na natječaj mogu prijaviti jednu neobjavljenu pjesmu. Ukoliko se šalju poštom, pjesme trebaju biti tipkane na formatu A4. Pjesme prispjele na natječaj ne vraćaju se autorima. Autor prvoplasirane pjesme bit će nagrađen, a pjesma pročitana na Šokačkoj večeri koja će biti održana u subotu, 25. studenoga 2023. u Sonti.



Franjevci: 100 godina u novoj provinciji

SUBOTICA – Ove se godine navršava 100 godina kako su samostani u Subotici i Baču prešli iz Kapistranske provincije i pripali Hrvatskoj Franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda sa sjedištem u Zagrebu. Ovo je bio rezultat dogovora dvije provincije uslijed novih političkih okolnosti i novih granica među državama. Primopredaja se dogodila u Subotici, 28. listopada 1923. godine.

Obilježnica će biti obilježena u subotu, 21. listopada, u 16.30 sati u kapeli Crne Gospe u Franjevačkom samostanu u Subotici.

Predavanje »100 godina u novoj provinciji, povijesni pregled« održat će mr. sc. **Bela Tonković** dok će provincijalni ministar iz Zagreba fra **Milan Krišto** govoriti na temu »Značajniji franjevci subotičkog samostana u posljednjih 100 godina«.

U 17.30 sati slijedi sveta misa koju predvodi fra Milan Krišto.



Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Rat

Kad čeljade napuni jedan vik i kad mu kažu da j' možda ošo Ku diči red, a ti si jedan od ti i još misliš da imaš štagod kazat i još se brineš ni sam za svoje već vala i za cili svit ni lako ni spavat. Eto, lego sam zarana. Na 'nom televizoru ništa ne mož vidit i čut dobroga pa študiram da j' bolje otić leć pa možda čak i štagod lipo nasanjat neg se trovat ispid televizora. E, da j' to sam tako da legneš, sklopiš oče pa lipo sanjaš i ujtru se probudiš sritan i radostan, pa kad ni tako. Probudim se u niko doba noći, a ne znam ni zašto sam se probudio. Taman sam se okrenio na drugu stranu kad se javila ova moja pored. Ta iz ničega počela, rče, testera, ko da najveće drvo u šume siče. Ne mož ope' zaspavat. Ni oče sklopit. I onda su mi u pamet došla ta moja gledanja na televizoru. Ajd štagod mož i privarit što kažu, ta već smo ko pošandrcali, ludi što se kaže, navikli smo se već na svašta. Jest, al ja se na rat ne mogu navić ni dan danaske. Prošo sam jednoga, nagledo se i naslušo drugog a evo sade ratovi u svitu ko nikaka moda. Mal-mal pa digod rat. Ta niki dan i kod nas skoro. Ta mi se malo pritimo, ko da smo sila velika, ta se onda nama pritu. Ta ni mi dobro ni kad se komšije poratu. Ni ono od nikog miseca rodbina što se poratila kod diljobe zemlje iza pokojnog bać Joze, a kamo l kad se krene rušit, paljit, ubijat, bižat. Eto, ta već skoro dvi godine se ratuju tamo. Neću reć di kad svi znu di. I jedni i drugi kažu da se branu i oslobađu. Ta Bog dragi vala zna di je pravda. A pravo da kažem onako u sebe da niko ne čuje, da svako ko ima malo soli u glave, ko ni pošandrcu, taj vidi čije je pravo i otkal vitar duše. I potli j' tu bilo vamo-tamo na par mista, uvik ima po svitu di vruće. Što b' rekli: vatra sam što ni. I jesu onda jedni potirali druge, kažu vratili što j' njevo. I tu j', kažu, na iljade čeljadi, stotinu iljada kažu, pobiglo iz njevi kuća. I nikom ništa. I tu ni kraj. Eto, niki dan ope' počo nikaki rat. Bome i taj ni mali. Pa se mislim, študiram, jest da si nas čeljad stvorio na svoj lik, Bože, al nam pameti baš ko kanda i nisi do. I da se to ratuju vojske, da to umru oni što imu oružje u ruka, već to umiru i oni što ne znu šta je snašlo. Ta u kuća, u svojmu dvoru umiru. Ta ne biru se tu ni dica, žene, stari. Ta rušu se kuće. Nestaje sve ko da j' od slame, Bože oprosti. Probam ope', al ne mož oče ni sklopit. Okrećem se ko na ražnju, al mir ne dolazi. Pa se mislim, študiram kako u jednu tako malu rič od tri slova »rat« toliko svačeg stane. Toliko žalosti, suza, toliko grobova, toliko porušitog što možda više nikad neće bit potli ponovo napravito, sirotinje a bome i oni kojima će gibanica ostat, trlju ruke od zarade. Toliko čeljadi što će pobić od tog rata na drugi kraj svita di će je malo ko raširiti ruka dočekat. I sve u tako malu rič stane. Što se moderno kaže: baš sam malo možda i filozofiro od rata, al šta 'š. Pa se opet mislim: da j' to sam jedan rat, da prođe pa vrime ako može zaliči rane al to se redu rat za ratem. Pa ajd što se i redu, al to j' svaki novi sve gorji i gorji. Pa ajd i to što j', al onda se najavljava da će doć i onaj najveći što će cili svit saranit. Bože, daj mi da zaspavam. Evo izmoljiću se koliko kod put triba sam da rat stane digod da je. Da ga više nigdi i nikad ne bude. Makar i ne spavo već se sam moljio.

U NEKOLIKO SLIKA**HKC Bunjevačko kolo
Memento 2**



Krumpirača

U rubrici *KuHaR* prije godinu dana objavili smo recept za krumpiraču, onako kako se ona priprema u subotičkom kraju. Krumpirača se priprema i u somborskom kraju, ali je recept malo drugačiji, kao i ime: krumpirača.

Može se pripremati tijekom cijele godine, ali se najviše sprema u jesen i zimu. Kao i druga tradicionalna jela, i krumpirača se pravi od namirnica kojih je na salašima i seoskim kućama bilo uvijek. I sama priprema je jednostavna. Najboljeg okusa je ona pečena u paorskim pećima, kako se to nekada radilo, kada je paorskih peći bilo na svakom salašu.





Sastojci (za pleh srednje veličine):
 oko 1,5 kilograma krumpira
 krvavica, kulen, domaća slanina
 2 do 3 jušne žlice svinjske masti
 sol ili *vegeta*
 2 jušne žlice brašna
 pola jušne žlice aleve paprike
 voda
 crni luk (po želji)



Priprema:

Krumpir se oljušti i nareže na kolutove srednje debljine. U zdjeli posoliti krumpir, a umjesto soli može se koristiti *vegeta*. Dat će potrebnu slanoću, ali i još malo dodatnog okusa.

Pleh namazati svinjskom mašću. Na to se mogu narezati dvije glavice crnog luka, ali pravi se i bez luka. Na mast (ili luk) se poradaju dva-tri reda narezanog i posoljenog krumpira i reda se narezana krvavica, kulen ili slanina. Ostatak krumpira se posloži preko. Krumpirača s krvavicom se obično priprema poslije kolinja kada ima svježe krvavice. Iako je boljeg okusa kada ima krvavice, kulena ili slanine, može biti i prazna.

U malom lončetu umute se dvije žlice brašna i pol žlice aleva paprike i doda oko 1,5 decilitara vode i sve umuti i time se prije pečenja prelije krompirača i na kraju se još na nekoliko mjesta doda preostala mast. Peče se dok gornji sloj krumpira ne dobije lijepu braon boju. Voditi računa da se peče na laganijoj vatri kako bi se dobro ispekao sav krumpir.

Zimi uz krompiraču najbolje ide kiseli kupus, ali se može jesti i uz sezonsku salatu.



KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.



5+Plus

JEDNOM POLISOM
pokrijte 5 rizika

Osigurajte sebe, svoj automobil i putnike u njemu samo jednom polisom

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod vašom kontrolom.

Ovom polisom osigurate se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
4. Pomoć na putu;
5. Zamenska vozila.





MILENIJUM OSIGURANJE

Vizitica je naša tradicija već više od 100 godina.

www.milos.rs

011/ 715 23 00



RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCIJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:



Radio Marija Srbije

Radio Maria play



www.radiomarija.rs



@Radio.Marija.Srbije



@radiomarijasrbije



ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**



Astra Telekom

011 44 22 009



XXII. DANI HRVATSKE KNJIGE I RIJEČI

dani Balinta Vujkova
25. – 28. X. 2023.



Program:

srijeda, 25. X. u 18 sati

Književni salon – Gradska biblioteka Sombor
Predstavljanje zbornika radova „Dani hrvatske knjige i riječi – Storytelling“

i Knjiške produkcije „Od Dana do Dana“

četvrtak, 26. X. u 13 sati

HKC „Bunjevačko kolo“ Subotica

Program: Narodna književnost u školi u

spomen na Balinta Vujkova – Didu za djecu u vrtiću i osnovnoj školi

Predstava „Lav koji nije znao pisati“

Dječje kazalište Branka Mihaljevića iz Osijeka

u 18 sati

Gimnazija „Svetozar Marković“ Subotica

Program: Hercegovačka i bačka ikavica

u Matoševom šeširu

Ivana Čurić, književnica i prof. Krešimir Tabak

(Tomislavgrad, BiH)

petak, 27. X.

subota, 28. X.

Gradska knjižnica Subotica 9-14 sati

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP

petak, 27. X. u 14:30 sati

POLAGANJE VIJENACA NA BISTU BALINTA VUJKOVA

Park iza Gradske kuće, Trg slobode 1, Subotica

petak, 27. X. u 19 sati

Velika vijećnica Gradske kuće Subotica

MULTIMEDIJALNA VEČER

dobitnica nagrade za životno djelo

prof. dr. sc. **Sanja Vulić**



DODJELA NAGRADA

Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata

„EMERIK PAVIĆ“

za najbolju knjigu u 2022. godini

„ANTUN GUSTAV MATOŠ“

za najbolju knjigu poezije 2020. – 2022.



Ikavica Hercegovine i Bačke

„Prelje“ HKC „Bunjevačko kolo“ Subotica

Program podržali:

Ministarstvo kulture i informiranja Republike Srbije, Grad Subotica, Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatsko nacionalno vijeće, Osječko-baranjska županija, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama

Suorganizatori: Hrvatska čitaonica Subotica, Gradska knjižnica Subotica, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatsko nacionalno vijeće

Organizacijski odbor: Katarina Čeliković (predsjednica), obitelj Vujkov, Bernadica Ivanković, Nataša Stipančević, Eszter Berényi, Zlatko Romić, Dajana Simić, Senka Davčik, Tena Babić Sesar, Stjepan Blažetin

